

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

2 (691), 10—16 січня 2013

Фото Олександра Литвиненка

Земного і небесного злиття

Любити мову рідного народу —
Це не бажати іншій мові зла,
Це так, як дихати чи пити воду
З цілющого дзвінкого джерела.
Пречиста мова, та, що батько
й мати

Дали спадково кожному із нас,
То це хіба краса лиш на свято?
О ні, то серця голос на всякчас.
Любити мову — право чи заслуга?
Та ні, це труд наш цілого життя.
У ній — і спів, і тиха світла туга,
Земного і небесного злиття.

Любити, захищати рідну мову —
То нації моральна висота.
Любімо ж мову, та не суржикову,
Не оскверняймо лайкою вуста.
У слові — цвіт роси і запах м'яти,
Снага, що рве байдужість кам'яну,
Любити мову — це найперше знати
Ясну її глибину та бистрини.
Для кожного, для всіх нас рідна
мова —

Як хліб, вода, як небо голубе.
Любімо ж вроду вислову і слова,
Любімо так, як любимо себе.
Любімо в мові кожну крапельину,
Її коріння й листя молоде,
Любімо так, як рідну Батьківщину,
Як білий світ і кожен Божий день!

Василь ГЕЙ

Дорогі мої просвітяни!

Світлом Вашого "Слова" Ви роз-
віюєте темряву влади; піднімаєте
цілину культурного надбання наших
предків; сієте добірне зерно україн-
ської національної ідеї. Викохуєте
росточки жертовної любові до Ма-
тері-Вітчизни. З лексичного поля
виринає суржиковий кукіль, пле-
кає пшеничне колосся рідної мови.
Най Новий 2013 рік принесе Вам
і нам очікуваний гарний ужинок!

Марія МЕЛЬНИК,
сmt. Муровані Курилівці
Вінницької обл.

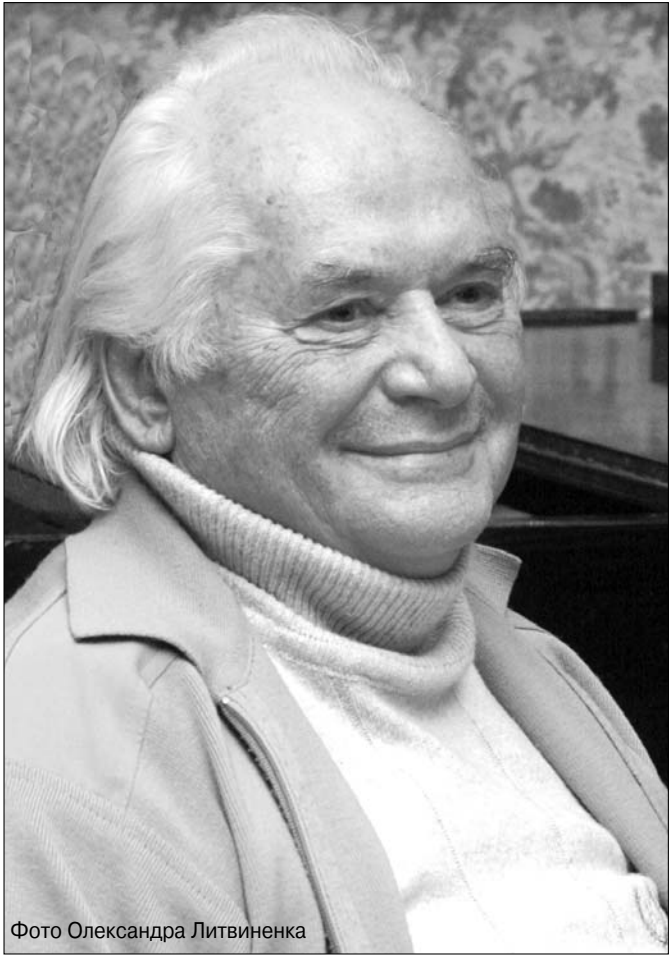

Фото Олександра Литвиненка

Дикун чи окупант?!

— Українізації не буде!

Саме таку дикунську заяву виголосив з найвищої трибуни в державі, у Верховній Раді, колишній перший секретар Дніпропетровського обкому ЛКСМУ Сергій Тигіпко, нині за значком, хоч як дивно, народний депутат незалежної України, але — з ментальністю раба і нахабством служки Московської экс-імперії. Цікаво, чи розуміє Тигіпко, що він живе в унітарній державі, а не у федеративній? У державі, де є два корінні народи: українці — близько 70 відсотків населення і кримські татари. Є невеличкі анклавні з румунським, угорським, болгарським, гагаузьким населенням. Наша Конституція підтримує їхню культуру, духовність, віросповідання. Усі народності, що населяють нашу державу, за Конституцією мають право на свою мову, свої школи, свою духовність. Щодо російської національності, то росіяни не є і ніколи не були корінною нацією в Україні. Усі росіяни або переселенці після депортації інших народів із рідних споконвічних територій, або завойовники, які осіли на цих землях ще з часів знищення Гетьманщини. У 30-ті роки минулого століття частина росіян прибула разом із пограбованим зерном, худобою на територію України з Російської Федерації за вказівкою компартії, щоб заповнити села і міста, де вимерло корінне населення після штучного Голодомору-геноциду, і залишилися на цій території. Решта “інтернаціоналістів” за комсомольськими путівками і путівками радянських концтаборів і тюрем з усієї “необ’ятної Родіни” прибула в Україну на будівництво “Всесоюзної кочегарки”, якою на той час був Донбас. І це не докір донеччанам. Це, на жаль, реальні й печальні факти. Але, незважаючи на такі зловісні історичні події, комуністична і фашистська ідеологія, офіційно засуджена в Європі і цивілізованому світі, у “демократичній” Україні не заборонена. Тепер комуністи слугують постколониаль-

ній адміністрації, яка всіма правдами і неправдами прийшла до влади, знищивши національні кадри. Одних — фізично, інших — психологічно, за допомогою інформаційної війни, яка ведеться Російською Федерацією в Україні. Яскраве свідчення цьому виступ у Верховній Раді колишнього комсомольця-комуніста С. Тигіпка. До типових зразків таких прокремлівських холуїв в Україні належать уманський агроном і нардеп від русифікованого Севастополя Вадим Колесніченко та міністр освіти України невідомого національного походження Дмитро Табачник. Цей “політичний фрукт” у пресі заявив, що записався малоросом. Ось тільки невідомо, у який паспорт, оскільки в українському 5-та графа відсутня.

На порядку денному в цих політичних перевертнів — не покращення життя трудящих, а повернення України в лоно вчорашньої імперії.

Саме тому 18 грудня минулого року на трибуну ВР піднявся прихований інтернаціоналіст — Сергій Тигіпко. (Моя совість ніколи не дозволила б мені, приїхавши навіть не в столицю Кишинів, а хоча б у село Драгонешти Лазовського району, що в республіці Молдова, вилізти на трибуну і заявити, якщо ви, молдовани, мене, українця, примусите розмовляти молдавською мовою, то я на зло вам розмовлятиму принципово українською або російською і плювати я хотів на ваші закони і вашу конституцію).

Своїм виступом С. Тигіпко підтвердив, що він типовий представник учорашньої колоніальної адміністрації. Такі, як він, на перших порах нашої незалежності десь сиділи у затінку і вичікували слушного часу. Наживалися на довірливості українців і збивали чималенькі статки для своїх сімей. Після масованої психічно-інформаційної війни экс-імперії проти України представники колоністів перейшли на легальне становище. В унісон російським спецслужбам розпочали відкриту

Дорогі друзі!
Сердечно вітаю Вас з Новим роком і Різдвом Христовим!
Хочу, мрію, вірю, що всі 12 місяців Вас не залишить ані на мить міцне здоров’я, 53 тижні матимете гарний настрій, 365 днів у Ваших серцях житиме незрадлива Любов і не тільки до рідної України, і 525600 хвилин Ви будете задоволені своїм життям і такого ж бажатимете своїм родичам і милим Вашому серцю друзям і приятелям. Приятелькам також!

Щиро Олег ЧОРНОГУЗ

Від редакції. Редакція “Слова Просвіти” теж щиро і з любов’ю вітає свого постійного автора Олега Федоровича Чорногуза і дякує йому за надісланий новорічний подарунок — на втіху нам і на радість читачам, які вже здогадалися, що йдеться про оприлюднені тут статті авторства цього знаного сатирика й публіциста. Факти, які покликали перо відомого письменника трудитися в новорічні дні, розголошені в році минулому: йдеться не лише про висловлювання відомих політиків із трибуни Верховної Ради чи в їхніх інтерв’ю для ЗМІ, а й про своєрідну позицію, яка, вочевидь, поки що не змінилася. Тож замовчувати власні рефлексії на подібне Олег Чорногуз не збирається, так само як і наш просвітнянський тижневик.

Прочитавши гострі Чорногузові інвективи, я раптом пригадала назву його давнього, одного з багатьох, роману — “Вавилон на Гудзоні”. Сподіваюся, що Олег Федорович підтримає мою ініціативу — відкрити на шпальтах тижневика рубрику “Вавилон на Законі”, аби й автори, і читачі, і журналісти, і вчені, і політики — всі, хто стоїть в обороні державності українського слова, гостро, дотепно, сміливо обстоювали власні мовні права. Отже, з легкої руки Олега Чорногуза у нас прем’єра рубрики: “Вавилон на Законі”.

Любов ГОЛОТА

війну з молодістю і незалежною державою, докладаючи максимум зусиль, щоб повернути її у статус колонії і лоно імперії. Війна за колонізацію України йшла в кілька етапів і в різних галузях: мовних і економічних. Спочатку імперія боролася за другу державну мову в Україні, потім, захоплюючи інформаційний простір, розпочала активну русифікацію через російськомовну пресу. Тепер ця українофобська братія бореться уже з українізацією, якої насправді нема: в українській державі повним ходом йде русифікація.

Судячи з виступу Тигіпка і Єлени Бондаренко на “5 каналі”, їхні заяви є поки що пробними камінчиками — українізації не буде. Чи українці проковтнуть і ці антиукраїнські заяви? Якщо проковтнуть і змиряться з цим, то колоніальний статус українцям забезпечений як рабам безмовним і покірним, котрі не потребують своєї держави. Поки що альянс для них — найкращий вихід, подається у вигляді Митного союзу, оскільки імперський фокус з СНД у Москві провалився. “Імперія зла” залишилася вірна собі. Вона сьогодні в Україні контролює не лише економіку, а й інформаційний простір, заславши сюди спецагентів, які щотижня влаштовують телевізійні політичні вистави, розколюючи український народ на два “сорті”: свідомо національний та інтернаціональний. Кремль чудово розуміє, що масовий інформаційний наступ на нашу державу є найкращим підготовчим інструментом для поневолення України. Трубадуром цього дійства сьогодні виступив і новий-старий гравець на політичному полі — Тигіпко.

Виступ Тигіпка у Верховній Раді — наочне свідчення того, що процес інформаційної окупації України активізувався. Українці не здатні, на погляд учорашньої колоніальної адміністрації (принаймні так це подає сьогодні промосковська преса в Україні), захистити свій суверенітет, їхній шлях в одному напрямку — московському. Українці мають єдине право — підкоритися Московській імперії і залишитися безмовними, як і в попередні сторіч-

чя, рабами. Усі розмови про Брюссель, асоціацію і євронапрямок — ніщо інше, як громовідвід: населення ще не стало нацією.

Нардеп Тигіпко, виступаючи, очевидно, думав, що саме в цей час Віктор Янукович укладає з президентом экс-імперії Путіним угоду про Митний Союз і тепер можна сміливо робити такі заяви. Але пан Путін, який спить і навіть у сні обіймає українську землю, того дня не ошасливив Віктора Федоровича кремлівським застіллям. Поїздки відмінив. Очевидно, спецслужби пану “імператору” доповіли, що Віктор Янукович ще не на всі сто відсотків дозрів до Митного союзу і деякий час “брикатиметься”, бо чудово розуміє, що вступивши в Митний союз, стає в реальності губернатором “Южного края”.

Для поповнення певних знань, які не подавалися екскосомольцю в Есесерії, хочу сказати, що рідну мову народів надає сам Господь Бог і її жодним тигіпкам, колесніченкам, еленам бондаренкам і табачникам не відібрати. А чужу приносять на вістрі багнетів муравйовці і путінці. А ще хотілося б провокаторам і прислужникам усіх мастей від імені дітей війни нагадати, що навіть під час гітлерівської окупації фашисти не дозволяли собі таких пасажів, який кинув із найвищої законодавчої трибуни дикун, якщо йти за думкою російського класика Костянтина Паустовського, котрий сказав: “Людина, байдужа до рідної мови, — дикун. Вона шкідлива самою своєю суттю, бо її байдужість до мови породжується цілковитою байдужістю цієї людини до минулого, сучасного і майбутнього свого народу”. А людина, яка отримала громадянство в чужій їй державі і не володіє чи не хоче вивчати мову народу, поміж якого живе, — двічі дикун.

На закінчення колишньому першому секретарю обкому ВЛКСМУ хочеться процитувати відомі слова Тигіпкового ідеологічного вчителя Карла Маркса: “Чужою мовою розмовляє у державі або гість, або найманець, або окупант, який нав’язує їй свою мову”.

Так історично не складалося

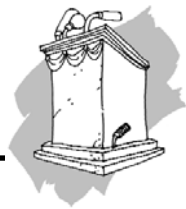
Відкритий лист до Віталія КЛИЧКА

Ми з Вами, пане Віталію, знайомі. Ви мене могли й не запам’ятати, якщо тільки не збереглася у Вас випадково моя візитка кількарічної давності. Свого часу ми з Вами летіли до Нью-Йорка, перед цим закріпивши наше знайомство в кімнаті для віп-персон у Бориспільському аеропорту. Того дня я Вас познайомив з американськими інвесторами в Україні — родиною Алекса Воскоба і пані Хелен. На фотокартці онука Олександра з родини Воскоб Ви залишили свій автограф. Містер Алекс і пані Хелен тоді, пригадується, запросили Вас до себе в гості, у містечко Бока Ратон (Майямі, Флорида).

Чому тепер я про все це згадав? Бо тоді, під час нашої невимушеної бесіди, йшлося про те, що американські інвестори (та й англійські) відвідували у своїх країнах на початку нашої Незалежності курси української мови, щоб засвоїти хоча б її ази. Адже вони збиралися інвестувати в нововідроджену державу. В ній збиралося працювати. Та згодом виявилось, що українська мова в Україні бізнесменам-інвесторам не потрібна. В Україні, вони дізналися, цією мовою не розмовляють. Тут державні службовці й бізнесмени (зокрема й українські) розмовляють винятково російською. Тобто, на їхній погляд, в Україні розмовляли мовою вчорашнього колонізатора. Так, як і в багатьох державах на початку їхньої незалежності. Зокрема в Індії, Марокко, Алжирі, в країнах Африки. Не залишилися лише двомовності в тих колоніях, які не відстояли свою державність і їхнє корінне населення загнано в резервації або взагалі фізично знищено.

Днями з Інтернету я дізнався, що Ви, пане Віталію, як український законодавець, народний депутат України, заявили, що *не треба нікого примушувати розмовляти українською мовою*. Це правильно. Але Ви при цьому не уточнили, де саме розмовляти?! Скажімо, на кухні у будь-якій родині і будь-якої національності — справді *примушувати* не треба. Так робиться в усьому світі. І Ви це гірше від мене знаєте. Узяти хоча ті самі Сполучені Штати Америки, де Ви часто буваєте. Те саме й в інших цивілізованих світах. Але в жодному тому ж цивілізованому світі нема, де б розмовляли у парламенті, як під час будівництва Вавилонської вежі, різними мовами. Саме через таку мовну політику Вавилонський Навуходносор не збудував Вавилонської вежі. Почався хаос у державі. Точнісінько як у нас сьогодні після закону КаКа. Але це ще тільки початок. Далі піде гірше. Повірте мені і моєму життєвому досвіду. Наслідки ми вже маємо. Вони контрастно віддзеркалені у Верховній Раді, в бізнесі, які через закон КаКа втрачають свої дивіденди.

А проблему можна було вирішити зовсім просто. Просто треба сьогодні всім громадянам України полюбити цю державу, в якій вони вирішили жити. А живучи, виконувати її закони, пова-

жати Конституцію. І все. Незадоволені можуть так само безперешкодно виїхати у країну чи своїх батьків, чи в країну, яка їм більше подобається, ніж Україна. Не треба нікого змушувати, як кажете Ви. Треба тільки вголос сказати, що жоден громадянин, починаючи з дитячого садочка і школи, не зможе в майбутньому стати державним чиновником, міністром, депутатом, президентом країни, якщо не знатиме державної мови. Іншої мови в унітарній державі не буде. Україна не готує кадри для Російської, скажімо, Федерації. І все. Батьки після такої елементарної і простої твердості самі, без міністра Табачника, вирішать, куди, в яку школу їм посилати своїх дітей, щоб вони не стали в майбутньому мовним посміховиськом. Це ж так просто. Чи не правда?

Ви бували у багатьох країнах світу й добре знаєте, що в тій же Німеччині, чи в Англії, чи у Франції Ви ніде в державній установі чи бізнесовому офісі не почуєте мови сусідньої держави. Україна — постколоніальна держава. Ви це мали б знати, як і те, що в учорашній колонії залишається на довгу згадку в голові вчорашнього уярмленого народу не тільки страх (боязнь, сором'язливість), а й двомовність. Уярмлений народ ще довго розмовлятиме мовою вчорашнього поневолювача. У нормальних державах і в тих, де вчорашній колонізатор, за тисячі кілометрів від своєї колонії (скажімо, Алжир, Марокко, Малайзія чи навіть Бруней-де-Салам) за активної і фінансової підтримки державної національної політики (інколи це називається національна ідея, національне відродження) корінний народ і залишки постколоніальної адміністрації швидко приходять до тям і починають виконувати закони країни, в якій живуть. Корінний народ нарешті усвідомлює свою ідентичність.

Щойно піднімаючись на державні ноги, ми прийняли Європейську Хартію, яку не обов'язково було приймати. Усталені держави, вчорашні імперії: Франція, Російська Федерація, Англія, Туреччина, — одразу усвідомили, яку загрозу несе їм ця мовна Хартія. Який на них чекає хаос. Зокрема в РФ, де стільки автономних республік, національних округів і народностей. Ми ж ухвалили цей закон в унітарній державі, де 78 % корінного населення — українці, 17 % росіяни.

Ви в тому ж інтерв'ю кажете журналісту: “Так історично склалося”. Цей ідеологічний штамп нав'язаний в Україні шовіністами або вузькочоломи політологами. “Так історично склалося” і додає товсєм недоречні слова: “ми не можемо вимагати від нього говорити іншою мовою, він усе своє життя говорив російською”. Яке святотатство, м'яко кажучи?!

Ви також усе життя говорили російською, але ж вивчили українську, чи, скажімо, “удосконалюєте українську”, щоб згодом не стати посміховиськом у випадку, наприклад, обрання Вас президентом України. Я допускаю, що Ви можете стати президентом

України. Я особисто проголосував би за Вас. Але наразі йдеться не про Вашу майбутню політичну кар'єру. Ваша фраза “він усе життя говорив російською” скидається на виправдання панування колоністів в Україні, спецслужб і постколоніальної адміністрації, яка хапається уже не за соломинку, а за ціле дерево, котре пустило в цій землі коріння.

Отож ніколи і нікого, пане Віталію, не треба примушувати. Потрібно тільки єдине — нагадати, що Україна унітарна держава. До того ж молода держава і тут єдина українська мова. В українців немає в світі другої України, як це є за плечима росіян, євреїв чи поляків. Але в жодній країні цих представників не твориться така мовна вакханалія, як в Україні. Не можна, пане Віталію, двадцять із гаком років бути вагітним національною ідеєю і нічого путнього так і не народити.

І поки на нашу землю не прийде український Гарібальді чи Бісмарк (не за націоналістично, а за істинним патріотизмом і любов'ю до України) і не об'єднає нас: і українців, і росіян, то українсько-російська ідеологічна війна триватиме до безкінечності.

Закон. Встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило (має найвищу юридичну силу).

Вавилонське стовпотворіння — про велике і шумне збіговисько людей, також безладдя.

Вавилонська вежа — розгніваний зухвалістю людей Бог змішав їхні мови так, щоб вони перестали розуміти одне одного і не змогли добудувати вежу.

Словник української мови, Київ, Видавничий центр “Просвіта”, 2012

Вавилони язиком розводити — говорити натяками, манівцями, навздогад.

“Рос.-український словник”, Київ, Абрис, 2006

Адже ті і ті, українці й росіяни, підігріті третьою силою з обох боків, вважають себе в Україні уполітованими. До честі багатьох росіян, зокрема молодих, які багато років прожили вже в незалежній Україні, вони розмовляють чудовою українською, займаючи державні посади, чого часто не скажеш про “рідних” перевертнів із прізвищами колісниченків, чаленків, іщенків, скачків і їм подібним бузинам. І я так само тих росіян поважаю у тисячократ більше, ніж “рідних” манкуртів.

Національної злагоди, пане Віталію, можна досягти тільки в одному випадку — дотримання

законів (але не таких провокативних, як мовний закон КаКа) і активної підтримки самої держави жити звільненому народу повноцінним життям у царині національній, культурній, релігійній. Звичайно, при підвищенні економічних і соціальних потреб населення. Президент, уряд держави мають бути розважливими, політично виваженими і піклуватися про культуру, добробут і національне відродження у постколоніальній державі. Адже національним меншинам в Україні нічого не заборонено. Один із моїх приятелів каже:

— Дай Боже нам би таке мати, як мають росіяни в Україні.

І це думка не тільки мого приятеля! Росіяни і євреї в морально-духовному, культурному плані забезпечені в Україні значно краще, ніж українці.

Переконливе свідчення цьому — наш новий уряд і новий парламент. Ви погляньте на його національний склад. Скільки там представників корінної нації? Приблизно стільки ж, як русинів (українців) в часи Австро-Угорської імперії. Але ж ми живемо не в імперії. Ані в Австрійській, ані в Російській.

А ми ж тим часом тільки відстрілюємося штампованими і нав'язаними нашими ворогами фразами: “Так, історично склалося”. Ні, не так, пане Віталію. Хтось хоче, щоб так історично склалося, але ми, український народ, маємо взяти владу в свої руки. І візьмемо, якщо вже так історично знову складається, бо далі в колоніальному стані український народ у своїй державі жити не може. А в резервації нас не так легко буде загнати, хоча, судячи з усього, до цього йдеться. Бо ж навіть силовики в нібито нашій державі — не наші люди.

Ще раз хочу нагадати Вам, пане Віталію, що ми живемо не у федеративній державі. Про таку мрію у своїх проєктах утопіях тільки кум Путіна Віктор Медведчук разом, звісно ж, з Путіним. Але в Російській Федерації, де понад сто корінних народів, одна державна мова. Одна єдина і аби в Держдумі якийсь Лисенко чи Петренко виліз на трибуну і заговорив мовою Шевченка, боюся, після цього з нього залишилося б те, що Ви залишали на рингу після Ваших сорока нокдаунів від свого суперника. Якщо не гірше.

З повагою до Вас
Олег ЧОРНОГУЗ

Прокрустове ложе «по-луганськи»

Нещодавно луганці були просто-таки “ощасливлені новорічним подарунком” викладачів Східноукраїнського національного університету імені В. Даля Костянтина Дерев'янка і Гліба Боброва. Тримачи в руках їхній другий “продукт фантазії” “Украинка против Украины” (Луганск: ООО “Виртуальная реальность”, 2012. — 462 с.) — у першому паплюжилася ім'я Тараса Шевченка — думаєш, до чого людей може довести ненависть до всього українського, що їх оточує, жага грошей (бо створюють вони такі “витвори” на замовлення, які щедро оплачуються), бажання догодити владі, за будь-якої умови викласти й проштотувати основні положення “Русского блока”.

Автори обирають найдорожчі для свідомого українця постаті, адже всім відомо, що Тарас Шевченко та Леся Українка стали символами України, їхні імена репрезентують українську літературу в усьому світі. Додамо ще: за наслідками дослідження Ганни Онкович (“Українознавство і лінгводидактика”, Київ, 1997), мовними знаками української національної культури є такі імена, як Тарас Шевченко (його прізвище респонденти ставлять на перше місце), Леся Українка (у зведеному списку лідерів її ім'я знаходимо на другому місці), Іван Франко (його ім'я посідає в цьому ж списку третє місце; див.: названа праця Г. Онкович, с. 23—24). Тому не важко передбачити, про кого К. Дерев'яно та його співавтори, уже, можливо, сьогодні старанно “виплітають” третю книгу. Важко лише збагнути, як можна бути таким цинічним, щоб лити на голови людям, з якими прожити усе життя поряд, такий бруд, та ще й подавати його під “благородним соусом” — мовляв, треба знати правду про людей, якими пишається нація. Наразі автори “шедеврів” шукають нагоди, яка б допомогла їм репрезентувати монографії перед студентами факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка і просвіт'янами обласного центру. “Луганська” ментальність підказує К. Дерев'янкові, що в університеті та “Просвіті”, які носять ім'я великого поета, це зробити найдорожче.

Імовірно, саме цей порив керує авторами уже двох пасквілів на українських письменників, коли під час святкування Шевченківських днів їхні “братчики” роздають студентам, які зібралися біля пам'ятника Тарасові Шевченку (молодь вшановує великого сина українського народу!), книгу “Тарас Шевченко — крестный отец украинского национализма” (2005). Якщо М. Грекова, К. Дерев'янка і Г. Боброва спонукає до дії жага правди, то чому “поширювачі правди” при звертанні до них представників правоохоронних органів так швидко зникають з площі?

Тим, що авторів книги про Леся Українку “виплекано” у Національному(!?) Східноукраїнському університеті імені В. Даля, нікого не здивуєш. У цьому державному вищому навчальному закладі, класичному університеті, патологічно люблять позбиткуватися над українцями. Якщо це не так, то хіба б наважився хтось у музеї “Україна — світ” (цим музеєм дуже пишається адміністрація університету) виставити на стенді, присвяченому творчості Великого Кобзаря, розгорнуту книжку О. Бузини “Вурдалак Тарас Шевченко” (2000) з багатьма підкресленнями. Співробітники музею зауважують: ось як ми, мовляв, об'єктивно подаємо інформацію. Але вони не відповідають на питання про те, чому немає на стенді дослідницьких монографій шанованих у усьому світі авторів про Т. Шевченка? Чому б їм не підкреслити у цих монографіях слова, якими прославляється україн-

ський геній? Чому в музеях О. С. Пушкіна не виставляють напоказ книги, у яких висловлено багато критичних і несправжніх думок про особистість поета? Може, тому, що дискусійні питання зазвичай обговорюють у колі фахівців? Чи здатних вступити в дискусію у нас небагато? І чи не суперечить така заангажованість практиці музейної справи? Чому, врешті-решт, у музеї історії Східноукраїнського університету про авторів відомих винаходів (усі вони були чи є співробітниками університету) подано лише офіційні свідчення? Чому тут відсутня інформація про їхнє приватне життя, шкідливі звички? Чому не подано тут уривків із листів, які б проливали світло на їхні пошуки свого шляху в житті?

Вдамося до короткої характеристики лише окремих підрозділів книжки “Украинка против Украины”. Скажімо, в одному з них К. Дерев'яно та його співавтор вирішили проаналізувати перший вірш Лесі Українки “Надія” (с. 140). Замість характеристики змісту та художніх засобів цього твору вони зводять розмову до з'ясування подробиць революційної діяльності тітки Лесі Українки, Олени Антонівни Косач, яка пережила трагедію, як і багато інших просвітителів, політичного тероризму. Але автор не підкреслює, що сама Олена нікого не вбила, хоч і була заслана за свою погляді 1879 року в Олонецьку губернію, а через два роки — у Сибір. За що ж її засуджувати? За те, що вона, як мільйони людей в Україні й у Росії, хотіла змін? За те, що вона не хотіла миритися з існуючим ладом?

Автори не хочуть бачити, що Леся Українка у громадських і ліричних поезіях постає як дві різні особистості. За словами С. Єфремова, “у перших ви чуєте самі бад'яорі ноти, невпокорену й неподужану силу, незрозумілі надії... І зовсім іншою стає перед нами поетеса, коли звертається до своїх особистих, безпосередніх почувань: “думи сумні” беруть тут перевагу” (див.: С. Єфремов. Історія українського письменства, — К.: FEMINA. — 1995. — С. 324). І це кожному зрозуміло, бо Леся Українка дуже хворіла.

Марними видаються нам і спроби авторів звинуватити Леся Українку в тому, що вона, мовляв, не була істинною християнкою. Але ж світовою практикою визнано, що віросповідання — воля самої особистості. Відомо, що з розвитком знання й раціоналізму релігія перестає бути панівною формою суспільної свідомості, посилюються процеси секуляризації. Після Великої французької революції 1789—1794 рр. і особливо в ХХ ст. у різних країнах Європи і США росте відособлення церковного і світського життя: засвідчено відділення церкви від держави і школи; свободу віросповідання включають до конституційних прав громадянина; за різними конфесіями визнають рівний юридичний статус; поширена віротерпимість і релігійний плюралізм. Віросповідання дедалі більше стає приватною справою людини, як і конфесії — незалежними від держави об'єднаннями вірних. Хіба хтось може відібрати це право у самої Лесі Українки?

Хочемо закінчити свої роздуми такими словами Ганни Чубач: “Незабутнє — забудеться, нескінченне — закінчиться, навіть чисте забрудниться, тільки пісня залишиться”. Пісня, яку так пристрасно творила Леся Українка для українського народу, залишиться, і нічим її не забруднити. А наклепи, створювані псевдонауковцями, тільки посилюють інтерес до творів поетеси й ведуть їх до справді наукових досліджень її життєвого й творчого шляху.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ

“Державне” незнання чи ігнорування знакових постатей національного відродження?

У перед’ювілейні дні (особливо тоді, коли наближається важлива (кругла) річниця, виникає багато питань. Чи ювілей відзначатиметься лише за “місцевою” схемою? Чи матимуть до нього стосунок державні структури? А який буде резонанс? Загальноукраїнський? Міжнародний?

На превеликий жаль, у нас від якогось часу склалася й закріпилася чи не єдина форма відзначення важливих загальнонаціональних дат і подій — ритуальна. За буденною суетою, безконечними політичними перегонами, в пасивному, збайдужілому ставленні до нав’язуваних суспільству совкових і кічєвих “вартощів”, ми, здається, призабули, задля чого потрібно перечитувати календарі, утворювати ювілейні комісії, підписувати укази й розпорядження. А коли все-таки директиви не “залягають”, а виконуються, — пам’ятники споруджують, музеї реставрують і будують нові, меморіальні таблиці врочисто освячують, а полум’яні промови виголошують не тільки письменники, — чи задумуємося про те, який вплив мають (і матимуть) ювілейні заходи на наше життя, чи можуть чогось навчати, чимось зараджувати, щось залишати в серцях дітей, які з квітами в руках зустрічають таких бажаних і дорогих гостей у селі чи в містечку, святково прибраному з нагоди великої події?

Так, ювілей Маркіяна Шашкевича, ювілей інших учасників “Руської Трійці” належно не пошановано. Враховуючи те, що ці дати збіглися з 20-річчям відновлення суверенної, соборної держави, український народ припинено в болючий спосіб. Завдано кривди, якої не можна затулити жодними найвищадливішими програмами та врочистими заповненнями. Державні інституції, окрім того, нічогосінько не зробили для видання творів Маркіяна Шашкевича, популяризації його творчості серед української діаспори.

Тим часом громадськість до 200-ліття Шашкевича почала готуватися заздалегідь. Ініціативні групи чи окремі особи подавали листи до колишнього та “діючого” Президентів України, до Міністерства культури та багато до кого. Повторюю: щодо ювілею Шашкевича ми не почувли жодної відповіді. Сподівалися на допомогу від дуже багатьох людей, — свідомих, інтелігентних, які займали високі посади. Очікування завершилося тим, що був проведений невеличкий вечір у столичному Будинку вчителя, і то за рахунок групи львів’ян, активістів Шашкевичівської Комісії. Але й за те спасибі... Правда, деякі інші місцевості долучилися до пошанування, але “велика преса” того не помітила. Або промовчала. Та підкреслюю: ювілейні програми в кожному окремому випадку реалізовувалися коштами місцевих громад, зусиллями патріотів, ентузіастів і добровільних помічників, людей різних за професіями та належністю до конфесій, зате об’єднаних любов’ю до Апостола українського національного відродження — Маркіяна Шашкевича і його побратимів із “Руської Трійці”.

“Заспіваю, що минуло”...

100-літній ювілей Маркіяна Шашкевича було відзначено 1911 року як вікопомну подію, загальноукраїнське свято національного відродження. Досить перегорнути тогочасні газети, переглянути фотографії, щоб відчутти настрій часу і зрозуміти, чому, зародившись на “малій батьківщині”, культ Шашкевича почав переступати штучні кордони між українськими землями. Так, це культ, у якому немає ані штучності, ані фальші. Він об’єднував усіх, хто усвідомив свою національну сутність, а хто ще не позбувся “безрідності”, отримував допомогу від інтелігенції, церкви, патріотично вихованої молоді. Із кож-

ті, борець за рідну мову, творець нової української літератури в Галичині. Ювілейний тон задавав Львівський університет на чолі з великим ректором — ученим і патріотом Євгеном Лазаренком. Завдяки його ініціативності й наполегливості скульптор Дмитро Кривавич створив знамените погруддя Маркіяна, котре було відлите в кількох екземплярах і встановлене в Підлиссі, Львові, а одне передане в м. Бережани (Тернопільщина). З’являються перші скромні експозиції (наприклад, при сільській бібліотеці в Підлиссі, Львівській середній школі № 34, названій іменем Шашкевича ще в другій половині XIX ст. До пісенного репертуару повер-

ді — музею “Русалки Дністрової”) встановлено пам’ятник Маркіянові Шашкевичу. До речі, освячення і відкриття його відбулося того ж дня, коли перед Оперним театром демонтували монумент Леніну... Ось такий промовистий збіг обставин!

Щодо врочистостей, то вони відбувалися і на Львівщині, і в Києві, і навіть у Москві та Мінську. Крім того, вийшло в світ багато ювілейних публікацій. Уперше здійснили наукове перевидання альманаху “Русалка Дністровая”.

Яка краса — народження музеїв!..

Перефразовуючи слова класика: “Яка краса — відродження

поет, публіцист, видавець). Це завдяки його фотографії маємо “позичене” обличчя Маркіяна Шашкевича (оригінал-портрет роботи Івана Труша, на жаль, втрачено).

Нестаницький період цінний тим, що до нашого часу дійшли деякі проповіді Маркіяна в сільській церковці; тим, що зрозумілою, дохідливою для мирян рідною мовою перекладено тут великі фрагменти Святого Письма. У Нестаницькій парафії після “перенесення” родини Шашкевичів до Новосілок пробуде (недовгий час) один із діячів “Руської Трійці” Іван Вагилевич. Нестаницька дерев’яна церква — одна з небагатьох, які пам’ятають свого священника, отця Маркіяна. Пам’ятає о. Маркіяна і старенька липа, під якою любив відпочивати дорогою до хатинки-плебанії, зображення якої бачимо на малюнку місцевого художника-краєзнавця Івана Діка. Це він записував спомини, що передавалися з покоління в покоління, був одним із ентузіастів, які підтримали намір близького краянину Йосипа Парубо-чого (авторитетного господарника, лауреата Шевченківської премії за будівництво на селі). Йосип Семенович започаткував у Нестаничах зустріч із діячами культури далекого 1988 р. Тоді ж недалеко від церкви було закладено камінь під пам’ятник Шашкевичу, а вже сам пам’ятник відкрито й посвячено 1992 року. Його автори: скульптор Ярослав Мотика й архітектор Марія Матвійів. Пам’ятник вражає простодушністю і теплотою: панотець Маркіян, навчаючи сільських діточок, пригортає їх до себе, а за цією громадською спостерігають зверху та з боків постаменту зацікавлені янголята...

Пам’ятник став домінантою, об’єднавши в одне ціле старовинну церкву з дзвіницею та кількасотлітньою липою, місцем, де була давня плебанія та відреставрованим будинком, по-своєму причетним до пам’яті про о. Маркіяна. Сорок років прожив тут о. Ярослав Мурович, довголітній парох Нестанич. Десятиліттями оберігав він дерев’яного хреста, з яким Шашкевич відправляв богослужби, а відтак, уже після нього та його наступника Вагилевича, передавався кожному новому нестаницькому душпастиреві. 1946 року о. Муровича вивезли до Сибіру, де він відбув у концтаборі 25-літнє ув’язнення. Але Маркіянового хреста зберіг. Минулого року родичі о. Ярослава відвідали Нестаничі, побували в церкві, оглянули будинок-музей. Висловили вдячність за все: збережену церкву з дзвіницею, оригінальний пам’ятник, чудовий музей. А перейшовши дорогу, наблизилися до місця, що також викликає хвилювання і роздуми: невеличку місцину огорожено та обсаджено квітами. Зображення хатинки-плебанії, що стояла на цьому місці, відтворене на брилі базальту, над якою зведено мініатюрну дзвіничку. Кожен може підійти до неї крізь невисоку браму, тому треба схилитися в поклони, перш ніж зробити кілька кроків і торкнути залізного дзвона: звук пролунає тривожний і водночас привітно-закличний.

Далі буде.

Маркіян Шашкевич — сьогодні

2011 року я виступив на сторінках “Слова Просвіти” з нотатками під заголовком “Ювілей у зоні відчуження”. Ішлося про 200-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича. Жодної реакції з боку найвищої державної влади. А коли голова “Просвіти”, народний депутат України Павло Мовчан через парламентську комісію таки “пробив” проект постанови, то Верховна Рада ухвалила ...аж два документи, мабуть, з однією метою: відмахнутися від набридливих “національно стурбованих” людей. Ніякими виявилися й зусилля Уряду, покликаного їх реалізувати. Спрацювало одверте неприйняття Маркіяна Шашкевича в умовах... незалежної України. Пам’ятаємо: ініціатори злочинної “мовної” кампанії саме в цей час “протягували” сумнозвісний антиконституційний закон, і їм аж ніяк не хотілося, щоб — через ювілей Маркіяна Шашкевича — лунало слово на захист рідної мови та національної гідності українського народу: виявляється, якийсь слабосилий священник через голови поколінь подає нащадкам разючу зброю!

ним роком, із кожним поколінням набуває міцності народна традиція щорічного пошанування пам’яті Маркіяна Шашкевича на Білій Горі, яку паломники підносять до символу, порівнюючи її з Чернечою горою біля Канева. Люди старшого покоління добре пам’ятають, що майже до середини 60-х років минулого століття в кожній селянській хаті й помешканні священника можна було побачити портрети Шевченка, Шашкевича і Франка поряд із образами-іконами. Ідеологічний терор супроти учасників пошанування Шашкевича в Україні тривав понад півстоліття, і тільки початок 1960-х, коли внаслідок політичної “відлиги” в нашу літературу повернулися Пантелеймон Куліш, Борис Грінченко, Олександр Олесь, коли мотив захисту рідної мови став визначальним у творчості Максима Рильського, Андрія Малишка, Дмитра Павличка та наймолодших “новобранців” поезії — Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, актуалізуються і творчість Маркіяна Шашкевича, і його патріотичний чин, а це, своєю чергою, внесло нові мотиви в Шашкевичіану за межами України.

Пригадую дуже добре, аж до подробиць, деякі етапи відзначення 150-річчя Шашкевича. Пам’ять сягає 60-х років, коли в Підлиссі Золочівського району на Львівщині було закладено гранітну стелу на місці садиби, де півтора століття тому народився Будитель національної свідомос-

нулася знаменита “Веснівка”, а на сценах — міських та сільських — зазвучали поезії “Хмельницького обступленіє Львова”, “О Наливайку”, “Руська мати нас родила”... З’явилися друком перші (після кількадесятилітньої перерви) наукові дослідження, статті в журналах і часописах.

Через чверть століття, у травні 1986 р. проблему відзначення 175-річчя від дня народження М. Шашкевича було порушено під час письменницького — т. зв. “чорнобильського” з’їзду. На вимогу львів’ян було створено Республіканський ювілейний комітет на чолі з Олесем Гончаром. Львів’янам випала честь організувати всю підготовчу роботу. Кожен із нас добре розумів: рішення про “ювілейні заходи” — ідеологічне, отже, має двобічний характер: формально — буде відзначено ювілей людини, чий внесок у скарбницю національної культури великий, а фактично — будуть спроби “нейтралізувати” патріотичні настрої в молодіжному середовищі за рахунок вигідних режимові тлумачень. Але наша злагоджена праця, оперта на велику традицію народного пошанівку до Шевченка, Франка, Шашкевича, принесла щедри плоди. У Підлиссі фактично на пустельній місцині воскресла з небуття старосвітська будівля-музей. У Львові — відбудовано неповторної краси дзвіницю церкви Святого Духа, а фундаменти самого храму протрасовано на майбутнє. А ще через два роки біля дзвіниці (відто-

країни!”, я хотів провести аналогію — бо ж кожен повноцінний музей — це історія країни в мініатюрі, відродження в масштабі кількох експозиційних кімнат цілих пластів нашого національного буття.

Важливо, що відкрита 1986 року меморіальна садиба в Підлиссі стала місцем паломництва, утвердилася як музей-символ. За чверть століття він збагатив свої фонди, які колись починалися з Маркіянового камертона, першого видання альманаху “Русалка Дністровая”, етнографічних раритетів і побутових предметів XIX ст. Через чверть століття виникла потреба відремонтувати самі будівлі — головну та допоміжні. На допомогу прийшов директор філії “Магістральні нафтопроводи “Дружба” Тарас Батенко. У Львові капітально відремонтовано і технічно переобладнано Музей “Русалки Дністрової”. Велика заслуга в цьому народного депутата України Петра Писарчука.

Найважливішими здобутками 2011 року можна вважати створення двох нових музеїв: у с. Нестаничі Радехівського району та с. Новосілки Буського району.

Три роки (1838—1841) перебування в Нестаничах, далекому, вбогому селі на межі з Волинню були для молодого священника та його дружини суворою життєвою випробову. Про це дізнаємося з Маркіянових листів і переказів, що дійшли з тих часів. У Нестаничах народився син Маркіяна — Володимир Шашкевич (продовжувач батькової справи,

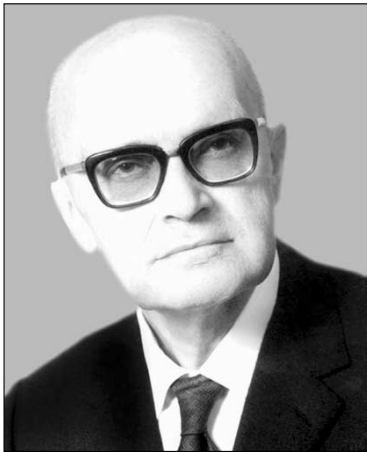
“Вони довгий час вели бої з ворожими військовими частинами та були провідниками маршових відділів на своїх, так добре їм знаних, верховинах”.

«Ми зродились»

За час Незалежності, а особливо у рік 70-ліття створення УПА, з'явилося багато матеріалів про бійців нескореної армії. Але хоч скільки про це писали б тепер, ніколи не вичерпається тема, на правдиве висвітлення якої впродовж довгих десятиліть не тільки було накладено табу, а й роль УПА в українській історії оббріхувалася всіма можливими й неможливими способами. Не зайве підкреслити, що, захищаючи рідну землю, Українській повстанській армії доводилося боротися з арміями й іншими збройними формуваннями трьох держав: Німеччини, Польщі, Радянського Союзу. Сьогодні розповімо про молодих патріотів на прикладі лише одного навчального закладу. А такі жертвні та безстрашні юнаки й дівчата прийшли у лави повстанців чи не з кожної школи, інституту, села і міста. Вони не вважали себе ні героями, ні жертвами — вони просто захищали рідну землю.

Вишкіл

Вихованці Української учительської семінарії, яка в 1940—1944 роках з ініціативи професора Ягеллонського університету

Володимир Кубійович

Володимира Кубійовича діяла у лемківському місті Криничі, були життєрадісні й талановиті. Вони прагнули стати вчителями, але воєнні дії внесли корективи в їхнє життя. Освіта допомогла молодим людям усвідомити свою належність до нації, свободу якої можна було здобути лише боротьбою з окупантами. Тому поруч із навчальною програмою студенти поглиблено вивчали історію рідного краю, займалися спортом, а деякі з них стали членами підпільної групи ОУН, яка від весни 1942 року діяла в бурсі (гуртожитку).

У своїх пізніших спогадах, перебуваючи в еміграції, тодішній директор семінарії Омелян Цісик писав: “Чи наша, учителів, праця пішла на марне? Чи сліду по ній не осталося? Важко на ці питання відповісти... Частина з них разом зі своїми насильно виселеними батьками пішла у світ із закінченою фаховою освітою, а частина

Омелян Цісик

— у чужі світи з невимовним болем по втраченій Батьківщині... Велика частина юнаків заповнила лави УПА. Вони довгий час вели бої з ворожими військовими частинами та були провідниками маршових відділів на своїх, так добре їм знаних, верховинах...”

Навчаючись, семінаристи нелегально відвідували вишкільні заняття, які на Парковій горі проводив ідейний вихователь молоді **Мирослав Котович**, а також підпільники з вищого проводу.

“Досвітком ми викрадалися з бурси через балкон і йшли на

Мирослав Котович

визначене місце. Добре не пам'ятаю всіх, хто був у тій першій групі; пригадую лише деяких хлопців. Це були: Микола Філь, обидва Михайли Федаки, Остап Фака, Василь Дмитришин, — розповідав Анатоль Вороняк. — Хлопці дуже переживали, коли ставали в ряд на “струнко” і пошепки промовляли Декалог ОУН. Це було небезпечно, бо коли б німці накрили нас, то розстріляли б або загнали в концтабір. Цікаво те, що ніхто з бурсаків, які не належали до нашої організації, не звернув уваги на наші нічні-досвітні відлучення. По вишкільній кожний із нас мав уже свою групу, з якою проводив заняття, але це відбувалося вже в кімнатах бурси”.

Розповімо про деяких із них.

Анатоль Вороняк (псевдо “Хмара”, “Богун”)

Народився 1925 року в с. Чермно на Холмщині, повіт Томашів, у селянській родині. Навчаючись в Українській учительській семінарії (1940—1944 рр.), був активним учасником художньої самодіяльності і спортсменом, головою (старостою) шкіль-

ної самоуправи й очолював шкільний курінь молоді.

Зі спогадів учительки Наталії Волошинської: “З хлопців добрими і серйозними учнями були Анатоль Вороняк, молодший і старший Федаки та багато інших... Мені особливо запам'ятався Шевченківський концерт, на якому директор Омелян Цісик підготував з учнями містерію “Великий льох”. Ведучим у цій містерії був Анатоль Вороняк. Він також дуже гарно декламував “Кавказ”, за що отримав бурхливі оплески”.

Ще підлітком Анатоль бачив, як польські банди нападали на українські села, вбивали людей, руйнували церкви. Тому 1940 року вступив в ОУН, у 1942—1943 рр. пройшов оргвишкіл. 1944 року — він уже в активному підпіллі під псевдо “Хмара”, бере участь у роззброєнні німецької поліції у селах Гладисів і Крампна. Пройшов спецвишкіл підпільної праці. Улітку 1945 р. за дорученням райпроводу ОУН спільно зі “Смирним” (товаришем із семінарії Михайлом Федаком) організував групу на Західній Лемківщині.

1945 року заарештований енкаведистами, які передали його польському уряду безпеки. За два місяці звільнений через брак доказів. Разом зі “Смирним” створив бойову групу самооборони й роз'яснював лемкам політику переселення українців зі своїх питомих земель до УРСР.

Райпровід “Бескид” (після реорганізації — “Верховина”) у вересні 1945 р. доручив молодому підпільнику очолити відповідальний реферантури під проводом “Пугача” (Миколи Філя, ще одного товариша із семінарії). Виконуючи завдання, 29 червня 1946 р. Анатоль потрапив у засідку прикордонної застави польського війська. На щастя, встиг знищити всі документи і вдавав із себе “невинного” хлопця. “Тож мене не передали до уряду безпеки, — розповідав пан Анатоль, — а тільки до штабу 32-го полку польського війська, де я виконував функції перекладача”. Досвід підпільника, впевнена поведінка і прихильність польського офіцера-антикомуніста зробили свою справу: після піврічного ув'язнення “Хмару” звільнили.

Оселився у Любліні. Працював чорноробом на залізничному дворі й навчався у вечірній школі, згодом закінчив загальноосвітній ліцей і Вищу економічно-кооперативну студію і працював у споживчому кооперативі.

1956 року брав участь у І з'їзді Українського суспільно-культурного товариства в Польщі. Був автором Альбому українських церков, який вийшов друком у Лондоні.

Микола Філь (псевдо “Пугач”, “Думич”)

Народився в селянській родині 1923 року (с. Жапалів Любачівського повіту). В Українській учительській семінарії організував камерний бурсацький хор, в якому співало 15—20 семінаристів, був його диригентом.

1944 р. став командиром бойової групи УПА, а в січні 1945 р. призначений провідником ОУН у надрайоні “Бескид”. Обійшов усю Західну Лемківщину (повіти Коросно, Ясло, Горлиці і Новий Санч).

1947 р., коли збройні загони УПА були майже розбиті, пробився з частиною проводу в американську окупаційну зону в Німеччині. Оселився в Мюнхені. Працював у різних редакціях українських видавництв. Навчався в Українському Вільному Університеті, захистив ступінь магістра, а опісля — доктора гуманітарних наук. Тривалий час очолював редакцію часопису для молоді. Тяжкі літа у підпіллі, великі зусилля в праці й науці підірвали здоров'я. Помер 1983 року.

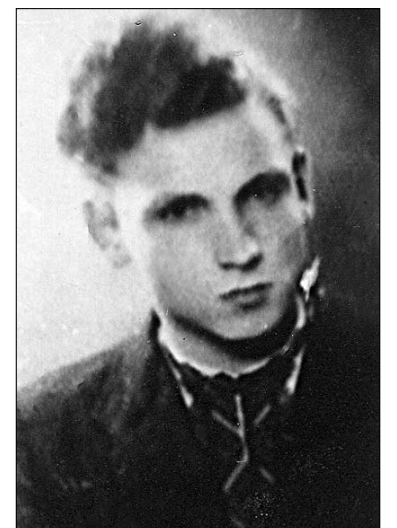
Євген Мельничук (псевдо “Білий”)

Народився 1926 р. в с. Молодичі на Холмщині. Початкову школу закінчив у рідному селі, з 1943 до 1944 рр. навчався в Українській учительській семінарії в Криничі.

Член підпільної ОУН від 1943 р. Пройшов спецвишкіл конспірацій і дій у підпіллі. Улітку 1945 р. заарештований НКВС і переданий у руки польської безпеки, яка змушена була випустити його через брак доказів вини.

Майже два місяці арешту не зламали юнака, який, захищаючи лемківську землю, продовжив боротьбу тепер уже проти комуністичної влади. Був у бойовій групі “Смирного” (Михайла Федака), за наказом райпровідника перейшов до праці в проводі ОУН надрайону “Бескид”, провідником якого був “Пугач” (Микола Філь).

Коли об'єднані дії прокомуністичного польського й чеського військ розбили збройні сили УПА, Євген із групою бійців пробивався в американську зону. Недалеко від австрійського кордону в сутичці з чеською безпекою був важкопоранений і потрапив у полон. Підлікувавши полоненого, чехи віддали його в руки НКВС. Допити у в'язницях Львова, Києва, Харкова, вирок — 25 років концтабору. Перейшов етапами до різних гулагів Сибіру і Казахстану. 1955 р. звільнили по амністії. Помер у Тернополі на 36-му році життя.

Михайло Федак, син Теодора (псевдо “Смирний”, “Бриль”)

Народився 1923 р. в с. Роп'янка на Лемківщині. Батьки — селяни. Навчався в Українській учительській семінарії в Криничі з 1940 до 1943 рр., займався спортом, співав у шкільному хорі. Був товариський і веселий на вдачу. Хлопці-семінаристи називали його “Кайзер”, а дівчата — “Бараболька”. Вони й не здогадувалися, що юнак — член ОУН (з 1940 р.), співорганізатор мережі ОУН на Західній Лемківщині, сотник у курені “Хріна”. Мав псевда “Смирний” і “Бриль”.

1945 р. зорганізував групу самооборони для захисту лемківських сіл від нападів польського війська, брав активну участь у бойових діях. 1946 рік — провідник куша ОУН, з 1946-го — командир бойової групи самооборони і зв'язку з закордоном у надрайоні “Верховина”. Його бойовка, яка забезпечувала зв'язок і вихід підпільників ОУН-УПА до американської зони, діяла на Лемківщині найдовше — до осені 1947 р.

Опісля емігрував до Канади. Працював директором Української школи в Торонто, був активним діячем в Об'єднанні лемків у Канаді. Автор багатьох статей, репортажів, нарисів.

Михайло Федак, син Миколи (псевдо “Сокіл”)

Михайло, син селянина з с. Роп'янка, що на Лемківщині,

із крові народу»

біля Кросна, народився у 1922 р. Навчаючись в Українській учительській семінарії, співав у хорі. Друзі називали його “Старий”, бо був на рік старший від іншого Михайла — сина Теодора.

Член ОУН з 1941 р. Мав псевдо “Сокіл”. Після матури, з 1943 р., вчителював. У 1945 р. перейшов у підпілля, був учасником збройної групи самооборони. 1946 року отримав дозвіл вийти з підпілля. Вийшов за кордон. Помер 1974 р. в Чикаго.

Іван Щерба
(псевдо “Соловей”)

Народився 1925 р. в с. Свіржова Руська, повіт Ясло Краківського воєводства, в селянській родині. З 1941 до 1944 рр. навчався в Українській учительській семінарії в Криничі.

У серпні 1944 року, з наближенням фронту до Дукельського перевалу, вступив в УПА. Тут зустрів своїх друзів із семінарії: тепер уже сотенного Михайла Федака, командирів відділів УПА Миколу Філя, Анатолія Вороняка і одержав наказ очолити мережу зв’язку й розвідки під псевдо “Соловей”. Спільними силами повстанці роззброїли поліцію в селах Крамній і Гладішові, обороняли лемківські села від наскоків польських шовіністичних формацій та більшовицьких партизанів, які грабували та палили лемківські села, вбивали священників, учителів, національно свідомих селян.

Після переселення в УРСР закінчив Львівський університет. Працював директором школи, завідував кабінетом іноземних мов Львівського інституту вдосконалення вчителів. Нагороджений численними грамотами різних рівнів, медалями.

Іван Омелянович із родиною живе у Львові, безмежно любить рідну Лемківщину й Україну. Постійно читає і дописує в періодичні видання (“Наше Слово”, “Дзвони Лемківщини”, “Лемківщина”, “Ватра”), збирає лемківські пісні, легенди, вивчає документи з історії Лемківщини й національно-визвольної боротьби УПА, участь у ній лемків. Заступник голови і голова наукового відділу Братства ветеранів національно-визвольної боротьби імені Романа Шухевича.

Микола Мишко
(гулагівський № 740)

Миколі Мишкові не було й двадцяти, коли він вступив в українське підпілля. За спиною залишилися початкова школа в рідному селі Святкова Мала (повіт

Ясло на Лемківщині), семирічка у Святковій Великій, учительська семінарія в Криничі. Заочно навчався у Технічно-господарському інституті в Подебрадах (Чехословаччина) і вчителював у селі Новиця Перегінського району Івано-Франківської (тоді Станіславської) області.

Його батько, унтер-офіцер австрійської армії, пізніше український Січовий стрілець, у своїй хаті давав притулок членам підпілля. Внаслідок провокації 1947 року Миколу разом із дружиною Василя Андрусика (полковника УПА “Різуна” — “Грегота”) Євгенією і їхнім сином заарештували.

За участь у національно-визвольній боротьбі молодого підпільника засудили на 10 літ. Сидів у тюрмі № 1 Станіслава, в тюрмі на Лонцького у Львові, відбував покарання в ґулагах Північного Уралу, Казахстану, у Воркуті, після страйків — у штрафних таборах “Сарань”, “Кебасжук”, на шахтах №№ 3, 11, 62, на будівництві ТЕЦ-2, потім — заслання під недремним оком комендатури міста Воркути, де кожних 15 днів мусив відмічатися. Гулагівський № 740.

1956 р. повернувся в Україну. Проживав у Самборі Львівської області, працював слюсарем. Ніколи не шкодував, що пов’язав свою долю з УПА, не опускав рук у найважчі хвилини, до останніх днів життя був оптимістом і мав почуття гумору.

Відважна розвідниця “Тетяна”

Анні Черешньовській було 15 років, коли вона приїхала з рідного села Стежниць, що коло Балигорода на Лемківщині, до міста Криничі, щоб вивчитися на вчительку. Здібна, кмітлива, старанна, товариська, Ганнуса була однією з найкращих семінаристок і, мабуть, стала б добрим педагогом, але вона хотіла жити і працювати у своїй незалежній державі, свободу якої ще треба було здобути. Тому 1943 року стала членом підпільної сітки ОУН Лемківського надрайону, а з 1944-го — розвідницею у відділі командира “Чорного” під псевдо “Галина”. Часто вбрана як селянка, вивідувала важливу інформацію і попередила повстанців про небезпеку.

Так, уночі 23 жовтня 1944 р. побачила, що в сусідньому селі з’явилися більшовицькі танки і військо та повідомила сотні командирів “Чорного” і “Хоми”, що ворог готує облогу на село Ліщаву Горішню. Повстанці вийшли назустріч двотисячному війську й 24 жовтня відбувся ве-

ликий цілоденний бій, у якому загинуло 17 вояків, серед яких поручник “Хома”, шестеро були поранені. У цьому бою брала участь і відважна дівчина.

Коли прийшов наказ проводу демобілізувати сотню “Чорного”, Ганнуса перейшла на теренову роботу. Під псевдо “Тетяна” працювала провідником Українського Червоного Хреста в околиці Команчі аж до 1947 р. Опікувалася пораненими стрільцями, забезпечувала 96-й відтинок ліками, бандажми, ходила в розвідку. В жіночій сітці ОУН виховувала молодь і жіноцтво.

Якось у селі Мичківцях її спіймали поляки, але завдяки прихованому алібі і впевненій поведінці відпустили. Тим часом надійшло повідомлення з Ліська, що це українська підпільниця, за нею вислали погоню, та спритній дівчині вдалося втекти. І ще не раз, заскочена ворогом, під кулеметним вогнем вона виривалася з обіймів смерті.

Під час облоги на село Царинське вивезла на санях хворого на тиф стрільця до с. Сухі Ріки, дорогою ледве не втопившись у глибокому потоці. Іншим разом, коли переїжджала з хворим через ріку, заломився лід, і вони впали у воду. Дівчина винесла вояка до берега, хоч покалічила об кригу руки і ноги.

Під час найбільших облог навесні 1947-го, обдєрта, боса, вихолоджена, підтримувала на душі

стрілецьтво. 14 серпня, взявши провід на себе, разом із друзями (“Марійкою”, “Мартою”, “Стиром” і “Дунаєм”) вирушила на велику Україну. Без мапи і зв’язку йшли навмання, аж поки не налагодили контакт із місцевими повстанцями.

Восени 1947 р. Ганнусю перевели на роботу в штаб. Вона швидко навчилася друкувати на машинці й виконувала особливо відповідальні доручення проводу. За зиму вивчила військову літературу (польову і внутрішню службу, зброезнавство, міномети і мінування, партизанську тактику). Переписала дві книжки командира “Хріна” — “Крізь сміх заліза” і “Зимою в бункері” та “Спогади чотового Островерха”.

Зі спогадів Степана Стебельського:

“Бойова подруга “Тетяна” особливо відзначилася під час наскоку більшовицької старшинської школи МВС дня 18 серпня 1948 р. В хвилини найсильнішого ворожого вогню з кількох кулеметів на крило, де знаходилися поручники “Кармелюк” і “Хрін”

о. Степан Дзюбина

і де вже впали убиті кілька вояків, дівчина першою кинулася рятувати звіти, потім зайняла вигідну позицію за деревом і гукала до нас: “Хлопці! Вогонь!” Коли замовк кулемет вістун “Богдана”, вона кинулася до нього під ворожим вогнем, але не змогла зняти з кулемета вже мертвого стрільця. Коли дали наказ відступати, вона винесла на собі пораненого вістун “Буйного”.

Побачивши, як ворог із трьох боків змикає кільце навколо командирів, які відбивалися у скалистому потоці і не помітили оточення, вона з пістолетом у руках, незважаючи на ворожий вогонь і оклики: “Дівушка, дівушка!” з віддалі кільканадцяти метрів кинулася на порятунок і встигла вигукнути кодом: “Ка-Ха, відступайте, бо більшовики над головою!” Навіть у такій екстремальній ситуації вона не втратила притомності духа і розуму і не назвала навіть наших псевд, щоб не зрадити перед ворогом, хто саме знаходиться в потоці. Так подруга рятувала життя своїх побратимів”.

Після того бою Ганнуса вирушила до села Билич (Самбірщина) на зустріч зі своєю сестрою і вночі 21 вересня 1948 р. загинула від нещасного випадку. Їй було тільки 22 роки...

Бойові друзі й подруги

Менше відомостей збереглося про інших безстрашних і мужніх юнаків і дівчат — вихованців Української учительської семінарії, які за любов до рідного краю та зв’язок з українським підпіллям перейшли всі дев’ять кіл пекла (а деякі, як-от Софія Пішинська, прийняли героїську смерть), та не

зрадили друзів, не покаялися. Відбули каторгу і заслання у радянських таборах Стефанія Федчак (амністована 1952 року), Марія Кулянда (Казахстан, 1945—1948 рр.), Марія Зубенко (засуджена на 10 літ тюрми і 5 — у режимних таборах, звільнена 1956 р.).

А ті, котрих дивом обминула радянська червона мітла, відбули згодом ув’язнення у польських катівнях. Відважна підпільниця Іванна Тимочко (псевдо “Христия”) 1947 р. була в’язнем концтабору “Авшвіц” у Явожно та, на щастя, вижила й емігрувала за кордон, де захистила магістерську працю.

Заарештована польською комуністичною владою 1947 р. і від-

Софія Пішинська

була примусову працю в Явожно Марія Сиглова. Разом із батьками була заарештована й ув’язнена в цьому страшному таборі Анна Міхневич. Там померли її батько Йосиф і старший брат Семен. Дівчина вижила, вийшла заміж за Омеляна Соколича — сотника УПА, закінчила торговельну школу, працювала бухгалтером у м. Глогув (Польща).

В’язнями концтабору “Авшвіц” були також колишні студенти криничської семінарії Текля Шипчик, Олександр Бішко та парох села Криничі (катехит семінарії у 1941—1942 рр., потім — отець-митрат, препожит Перемиської капітули) о. Степан Дзюбина (помер 2004 р.), в’язнем “Освенціма” — лікар семінарії Іван Смолинський.

За розповідями очевидців підготувала **Ярослава ВЕЛИЧКО**, член Національної спілки журналістів України, відмінник освіти України

Земляка пошанували меморіальною дошкою

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

На фасаді школи, що у селі Мильча Дубенського району, відкрито меморіальну дошку колишньому вояку УПА (із шістнадцятирічного віку), політв’язневі сталінських таборів Михайлові Макаруку. Так земляки віддали шану світлій пам’яті людини, яка повсякчас залишалася незламною духом і відданою незалежності України.

Михайло Макарук відійшов у кращі світи три роки тому. До останніх своїх днів намагався бути корисним суспільству — як просвітянин, депутат, поціновувач національних традицій та історії. Він — свідок боротьби за створення незалежної держави, і всю правду про цей тер-

нистий шлях намагався донести молодшому поколінню українців. Його виступи у школах, на мітингах, під час різних заходів завжди залишали слід у людському серці.

Свого часу Михайло Макарук виступив з ідеєю створити у Дубні просвітянський хор патрістичної пісні. І саме цей хор на відкритті меморіальної дошки виконав оду пам’яті про земляка. Також прозвучали стрілецькі, повстанські, козацькі пісні. Зі словом про Михайла Макарука виступили його земляки, побратими по УПА, письменники, відтворивши нелегкий і славний шлях борця за Україну.

Прикметно, що відкрита у Мильчі меморіальна дошка — друга, присвячена пам’яті Михайла Макарука. Перша з’явилася у квітні нинішнього року на фасаді Дубенського ливарно-механічного заводу, де Михайло Якович пропрацював майже 40 років.

Павло МОВЧАН

Успіх лікування будь-якого захворювання залежить від точності діагностування...

Суспільні хвороби діагностуються відповідно до кожної доби, як нас привчали та й привчають і далі різні суспільні дисципліни, незважаючи на наявність відмінностей між расами, кліматичними зонами, історією та релігіями... Найпрогресивніше вчення, яке вбивали нам у голови тривалий час, виявилось черговою ілюзією, яка розтанула в туманності марксівської бороли, позоставивши по собі плаваючі багатотомні коржі, які поволеньки осідають у намул... Але ж святе місце порожнім ніколи не може бути, тому і з'явився “новітній атеїзм”, що відбирає владу у Бога і впроваджує залежність від “верховних жреців”, “політиків... чаклунів”, політологів, соціологів, “політикописців, політведучих — всіх камлателів і кадителів цієї невмовкної віросповіді...” (Євген Пашковський).

Для того, щоб почути повний діагноз, який, як на мене, ще ніхто і ніколи прицильно не давав, як це робить, хоч як дивно, людина особливого обдарування, для якої художнє слово, тобто слово, що відтворює точно психологічний стан, відтворює атмосферу, відбиває надовколпашний світ, було своєрідною оптикою, людина з абсолютним слухом на слово, людина, наділена найчіткішим особливим зором, який фіксує не лише коливання павутини, а й спроможністю бачити гру сонця на цій павутині, людина, яка так стрімко ввійшла в українську літературу, примусивши багатьох визнати його хист, його майстерність, його оригінальність, його індивідуальність. Євген Пашковський серією публіцистичних публікацій так само примусив звернути увагу не на себе, а на ті суспільні метастази, які вразили українську націю.

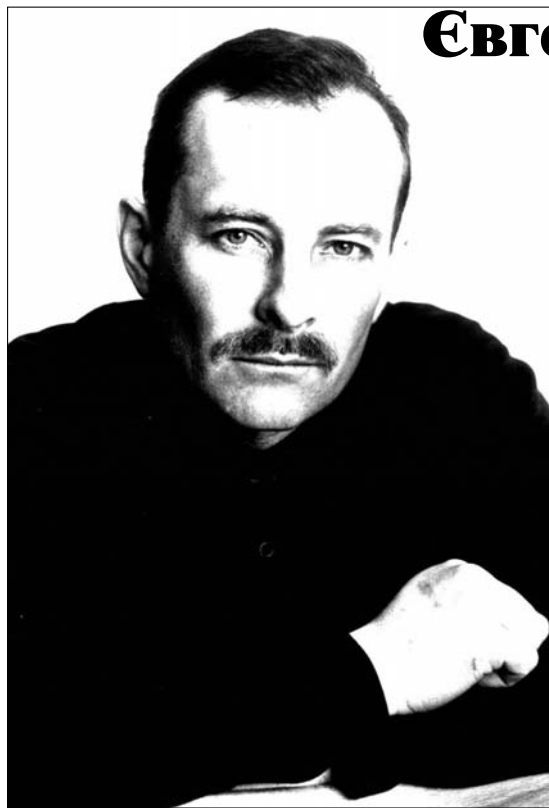
Дозволю собі продовжити цитату з його твору, який важко притулити до будь-якого жанру, який, я переконаний, є не лише діагнозом, а й попунктно виписаною програмою духовного оздоровлення людини, відповідно і нації: “політизація замінила безбожним колись політизанття, сія н о в о я в л е н а в і р а (розрядка моя. — П. М.) привчає думати, що править не Бог, а демон”. А далі автор робить найпосутніше тлумачення, без якого всі попередні інвективи були б просто рефлектуючими фразами: “...демократія без наслідування Бога вироджується у наслідування себе; в обожествлення себе і поклоніння злу; своєму злу, уявленому як блага, демократія без Богонаслідування Бога приводить до повної злочотії, політизація сприяє злу так, що відбирає навіяння мудрості й сили Бога і прилучає до немудрості і безсилля політикоманів”.

У щойно процитованих рядках Є. Пашковського відбито всі “приваби” глобалізованого світу, який контролюється наддержавою, що присвоїла собі звання “флагмана демократії”...

Але вся гострота цього оціночного списа вже через кому скеровується не на той інерцій-

Рятівне перетворення Роздуми над новим рукописом

Євгена Пашковського

но-сприйнятний об'єкт, а на свою “рідну” злочотію, яка “за-лишки духосил випаює на говоріння і обговорення нездар; робить безвільно залежними; на-подобі рабів від господарів, наркоманів від наркотиків; з допомогою лжеполітиків, підручних олігархів; підтримує здирицькі псевдодержави, де економіка підмінена поборами, чесноти — продажністю, праця — визиском, культура — розвагами, здоров'я — медициною, право — безправ'ям. Все впізнаване, все зрозуміле, все своє... Що це, політичний аналіз?! Не кваптеся. Це — діагноз...”

Євген Пашковський не здійснює локальних проривів у сферу символічного і провіденційного, а ніби постійно перебуває там, де йому відкриваються надособистісні супертексти, з яких зчитуються вищі змісти і вияснюється надмета для людини. Надособистісна складова не знівелює індивідуального стилю, не перетворюється на беземоційну риторику, а кожне речення робить надзвичайно переконливим, емоційно-забарвленим, інтонаційно спедальованим, за цим квазітекстом проглядає неймовірного масштабу постать Євгена Пашковського, до якого важко достосувати визначення: мислитель, філософ, письменник, теософ, публіцист... Він — інший, багатовимірніший, бо наділений провіденційними можливостями бачити і передбачати, чути і передчувати, знати й усвідомлювати, засстерігати... Адже те, що він “зчитує”, дається не для нього особисто, — особистісне відсутне, оскільки воно є дорогою найкоротшою до ключового сенсу буття для більшості, за визначенням Євгена Пашковського — себелюбові... Отже, дорогою до вдоволення своїх захотінок-забаганок, до самовтіх, до найоблуднішого для людського ества самовдоволення, до ерозії духовної субстанції людини.

Євген Пашковський набув

особливого погляду на природу людини, її призначення, її позасоціальну сутність, яка лиш підтверджує, що найдосконаліша реальність є скороминущою, бо все матеріальне, короткочасове переходить у позачасове, субстанційне, за висловлюванням Емануїла Сведенборга, який, як на мене, найчіткіше потрактував Слово Господнє, Слово як закон, Слово як доцільність і засіб до індивідуального і вселюд-

ського перетворення. Це слово “перетворення” є ключовим словом у праці Євгена Пашковського, який через щоденну багатолітню духовну практику, перетрансформувавшись із нижчого енергетичного рівня на винятково стрімкий, вертикальний рівень, бачить тепер нашу буденщину як марницю існування, а не життя, життя, що з віком людину робить мудрішою, підготованішою до перетворення, тобто використання дарованого Господом життєвого строку для підготовки до вічного перетворення або ж переходу з світу критичного прагматизму, який, власне, і означається Євгеном Пашковським як стан себелюбові, що є облудністю і самоошукою, досвіту справді вічного...

Пригадалося мені, як років десять тому одержав від невідомої мені людини від руки списаний зшиток під назвою “Прозріння-І”, де було 54 пункти. Ознайомившись з ними, я виокремив п'ятий. Цитую: “І ось тепер, відкриваючи двері нового тисячоліття, перед людством постав доволі високий поріг, який воно повинно переступити і (sic!) перетворитися в якісно нове або згинуть. Ймовірність того, що людство житиме у старій якості, дорівнює нулю. Інша справа, чи дасть воно собі раду”. Євген Пашковський не лише констатує: світ або загине, або перетвориться через людину, а й дає певні настанови, вдаючись до незаних раніше аргументів (пункти: 2270—2305 з рукопису).

Принадібно згадує вельми популярну ще з радянських часів працю Данила Андрєєва “Роза мира”, де автор констатував про згасання на межі ХХ сторіччя великого мистецтва, великої літератури, філософії, а відтак і музики. “Сфера соціально-політичної діяльності втягує в себе, і чим далі, тим виразніше не найбільших духовних представників роду людського, а найбогіших духовно...”

Соціальний ландшафт України змінився за роки незалежності до невпізнаності. В умовах диктатури так званого ринку національна складова була винесена за дужки, а разом із нею і такі категорії, як мораль, етика і доброторчість... Можна торгувати всім, але за прейскурантом — він став заміником заповітів давніх і нових... Церква виправдовує жертводавця. З освітянського стандарту вилучені й історія, і звичаї, і традиції, і добротворчість, і сумлінність. Філософія успіху обґрунтовується як головний рушійний чинник і в освіті, і в кар'єрі... А задля чого? Суспільство приглублюють, людину духовно вихолощують, з людини вилучається найпосутніше — її душа... Соціологізована безкоренева, бездуховна людина світоглядно зашорена, загнана в біологічне ество і глухо закоркована... Але як стверджував Епіктет, “немає такого міцного і здорового тіла, яке б ніколи не хворіло...” Він же і продовжив смисловий ряд, який стосується людини: “не існує таких багатств, які б не пропадали”, “не існує такої влади, під яку б не вели підкопи”. І як резюмує: “усе тлінне і швидкоминуще, і людина, яка поклала життя на все це, завжди буде в неспокій, страхів, смутках і стражданнях. Вона ніколи не досягне того, чого прагне, а потрапить у ту пастку, якої уникає...” І “лише одна душа людська безпечніша від будь-якої неприступної фортеці. Так чому ж ми всіляко намагаємося послабити цю нашу єдину твердиню? Чому ж ми захоплюємося такими речами, які не приносять нам душевної радості, і не переймаємося тим, що може принести спокій душі нашої?”

Ми всі забуваємо, що коли наше сумління чисте, то ніхто нам не зможе нашкодити і що лише від нашої глупоти і жадань володіти зовнішніми речами стаються і сутички, і ворожба”. Цю розлогу цитату великого Грека я навів, аби ще раз нагадати про за давню людську хворобу на зисковість, корисливість і самолюбство, якою так інфіковане нині українське суспільство...

Євген Пашковський не просто діагностує, а й дає конкретні, ним самим апробовані засоби позбутися цих недуг. Звичайна завищена самооцінка, гнівливість, недоброзичливість, заздрість — усе це руйнує людську особистість, руйнує душу, духовно послаблює людину, яка вже приречена на поразку в боротьбі зі злом, адже людина відлучається від Господньої енергії, енергії Космосу, що спричиняється до дисгармонії зі світом, із самим собою, винесення її за дужки безвічного. Саме тому Євген Пашковський проводить наскрізну думку свого вчителя Емануїла Сведенборга, який у визначальній для людства праці “Достеменна християнська релігія”

стверджує, що людина створена для вічного життя, і кожен може успадкувати це життя, якщо буде жити відповідно до засобів порятунку, передбачених Словом.

Засобів порятунку доволі багато, проте всі вони мають безпосередній стосунок до життя в добрі і збереженню правильних переконань, тобто до милосердя і віри: адже милосердя — означає жити доброчеттвям, а віра — дотримуватись правильних переконань”. Ці два загальні принципи не просто викладені для людей у Слові як засіб порятунку, але навіть покладені на них як обов'язок. Із цього виходить, що з допомогою них людина може забезпечити собі вічне життя тими силами, що закладені в ній і даровані Богом...” (стор. 341).

Отже, обов'язок людиною відкинутий, а “закладені в ній сили не задіяні”. Звідси і власне самообмеження в швидкобіжучому часові і в скороминущій реальності, яка людину загипнотизувала примітивним набором самовтіх і самовдоволення. І це, здається, все так просто і зрозуміло, “бо як на законах фізичного порядку тримається природний всесвіт, від атома до метagalактики все діє по закладеному Ним врівноваженні, так на законах внутрішнього порядку — внутрішній всесвіт — духовна людина в людині; тілесність або підкорюється їм, слухняність вічнопорядку і стає здібною до трансформації вищого блага (підкр. — П. М.), або не підкорюється, суперечить вічнопорядку і тим самим воює з Богом; благосилу відторгує; нічого подвижного робити не здатна, робити може тільки з вимушеності, і то не довго; от чому серед безпринципних немає подвижників, і значного добра, великого спільного діла не може бути...”

Автор — яке неточне слово в цьому випадку, коли йдеться про фундаментальні трактування основ людського буття, коли Євгену Пашковському відкриваються нові принципи світобудови, коли через моральні аспекти стає зрозуміла “механіка” Всесвіту і структура його, коли Слово (Господнє!) відкриває йому, а отже, і нам такі зрозумілі завдяки йому (Євгену Пашковському, 472—477) речі: “духовне завершується в природньому; наденергія оформлюється в матерію і живить уже утворені форми; залежно від ступеня життєвості в них і на них; на планети, де є життя, наденергія поступає в більшій мірі, ніж на ті, де воно призгасло; відображення цього ж магнітні поля; силові лінії не є магнітним полем, а тільки проекцією того, як сила Божественності, наденергія і надінформація — впливається в матеріальне, певною мірою Бог живе в магнітному полі; Божественне поступеневе сходить із ядер назовні, в атомах із підквантового рівня в протон — нейтронну пару; відтак фізичні закони є крайнім природнім завершенням духозаконів і відповідно порушення їх руйнує всесвіт і вирівнюється Ним Самим...” Зупинюся в цитуванні цих справжніх одкровен, які не сконструйовані, не скомпільовані, а сприйняті як надважлива інформація для нас, для усвідомлення і своєї малості, а водночас — своєї

великості, адже ми підключені до надпотужних енергій, які можуть нас або перетрансформувати, або ж спалити... Думка Євгена Пашковського, його духовний зір однаково мірою охоплює і макро-, і мікросвіти... Це не передбачення, а всебачення, всерозуміння, проникнення в багатовимірний Господній світ, присутність Творця, якого він відчуває фізично. І все раптом зі світу культури і літератури стає дрібним, курявим, малозмістовним... І лише ознайомившись з цим одкровенням, починаєш усвідомлювати, чому видатний, а таким є Євген Пашковський, прозаїк поступився місцем учительству... жодних амбіцій, жодних претензій на особливість, на окремішність, на “місійність”, а лише спроба вогняним, незвичним словом пропекти жирові тлущі часу, який затуляє своїми “принадами” те, до чого ми призначені: почути, і бачити, і розуміти, що ти Господнє створіння, Людина, в фізичне ество якої колись втілювався сам Господь, аби в Новому Слові явити нам ті заповіді, яких багато хто не чує...

Євген Пашковський покликаний нам їх не лише нагадати, а й потрактувати як шлях до перетворення в III тисячолітті.

Згаданий мною і розлого процитований філософ-стоїк Епіктет, що жив на межі I—II ст. нової доби, чиї усні настанови передав його учень Флавій Арріан у своїх творах, зазначав, що будь-який (порок) гріх спричиняється слабкістю людською, бо сила від добротворення, і є добрим починаю. Епіктет, як і Марк Аврелій, передчував перетворення, які несли з собою ті, хто присвятив себе служінню Новому Слову, Слову, що було в почині і що було Богом... Ці передчуття були вкрай загостреними і віщували зміни: людини і світу... Адже вони усвідомлювали, як і їхні попередники, Зенон і Панетій, що криза полісної культури зумовлена змінами вектора духовного розвитку людства, який в свою чергу обумовлювався змінами історично-географічними. Адже походи Пилипа Македонського, як і його сина Олександра, спричинені були несподіваною, за висловом Л. Гумільова, “пасіонарністю” як явищем космічним. Історія постає як послідовний ланцюг дій, кінцевою ланкою якої було Богонародження Ісуса Христа в далекій від грецького і римського світу Іудеї... Історія, за висловлюванням Ф. М. Достоевського, на решті набула доцільності і вмотивованості, і поширення вселенського Християнства через випробовування римськими імператорами від Тіберія через Калігулу та Нерона, чиї тотальні репресивні методи боротьби з новим вченням лише зміцнювали на вірі християн...

Я вдався до далеких аналогій тому, що ми переживаємо, як на мене, часи неоримські з абсолютизацією людських законів із відкиданням головного закону — Господнього...

Євген Пашковський мембранно відчуває ті невідомі зміни в сучасному світі, в самій моралі, в людині, яка неодмінно підпорядкована глобальному перетворенню.

Інна НАГОРНА,
завідувач Літературного музею
Уласа Самчука в Рівному

У Бібліотечці Літературного музею Уласа Самчука в Рівному побачила світ книга митрополита Іларіона “Твою тільки луку ці руки косили”. У ній представлено часточку досить об’ємного поетичного доробку знаменитого українського вченого, відомого державного та церковного діяча.

Серед імен Великих Українців ім’я Івана Огієнка (митрополита Іларіона) шановане особливо. Тож приємно усвідомлювати, що своєю високістю воно доторкується і нашого волинського краю: 1903 року фельдшер І. Огієнко екстерном склав іспити в Острозькій класичній гімназії і отримав матуру — свідоцтво зрілості. Це дало йому право вступити на навчання до університету. Згодом, коли Улас Самчук редагував у Рівному газету “Волинь”, то мав стосунки з посланцями холмського владика Іларіона. Про це ми читаємо в Самчуковій книзі споминів і вражень “На білому коні”: “Нас відвідувала безконечна кількість відвідувачів і гостей — зі сходу і заходу. Майже всі, що подорожували через Рівне, не минали нашої редакції, а то й моєї приватної хати. Доводилося часто приймати емісарів конкуруючих церковних ієрархій — митрополита Дениса Варшавського, митрополита Іларіона Холмського, архієпископа Луцького Полікарпа, які вели свою політику і мобілізували для цього нашу опінію”.

Творчі набутки цієї людини вражають. Тут і “Дохристиянські вірування українського народу”, і “Словник Шевченкової мови”, і двотомна “Історія церковно-слов’янської мови”, і цитований “Етимологічно-семантичний словник української мови”. Митрополит Іларіон звершив другий в історії українського народу та історії його Церкви переклад Біблії, присвятивши цій подвижницькій праці сорок років. А ще були непроминального значення роботи “Українська культура” й “Українське писання” (граматика), наклад яких на той час (1918 рік) нечувано високі — понад мільйон примірників кожна; а ще фундамен-

Василь МАРУСИК,
радіожурналіст

Таким гонором-званням вшановують нині у Карпатах тих “гречних газдів”, котрі досягли певного поважного ювілею, перед тим освідчуючись громаді своїм талантом і наполегливою працею у царині народних ремесел, освіти й культури. “Із ініціативи нашої ради Всеукраїнського товариства “Гуцульщина”, — розповідає її голова Дмитро Ватаманюк, — одними з перших такого пошанування удостоїлись наші “наукові авторитети”, відомі просвітяни, педагоги, організатори освіти і фольклорно-краєзнавчих експедицій із райцентру Верховина Петро Шкрібляк та Іван Зеленчук”.

Петро Васильович — автор краєзнавчої книжки “Гуцульська столиця”, численних публікацій на теми історико-культурної спадщини гуцулів. Він майже 20 років, із серпня 1993 р., очолює філію “Гуцульщина” і є заступником директора Національного науково-дослідного інституту українознавства і всесвітньої історії Міністерства освіти і науки України у Києві.

Іван Михайлович — заступ-

«І терня станеться за рожу»

тальні “Історія українського друкарства”, “Історія української літературної мови”, “Українська Церква за час Руїни”, “Поділ Єдиної Христової Церкви і перші спроби поєднання її”, “Книга нашого буття на чужині”... Спримігшись навіть на одну з таких праць, людина вже обезсмертила б своє ім’я в історії України. А тут маємо таке розкриття таланту!

Не менш ваговитими були Огієнкові організаційні діяння. Він один із тих, хто утверджував Український державний університет у Києві за уряду гетьмана Павла Скоропадського 1918 року. Він — засновник і перший ректор Кам’янець-Подільського університету до 1920 року. За часів Директорії — Міністр освіти в уряді УНР, а згодом — Міністр віросповідань аж до 1924 року. Це йому уряд Української Народної Республіки доручив скласти програму Свята Проголошення Акту Соборності України й очолити ці урочистості. Він і визначив дату Свята Злуки — 22 січня 1919 року.

Коли уряд УНР через воєнно-політичні обставини змушений був переміститися в Польщу, “в тодішньому тимчасовому “центрі” Української Народної Республіки, яким був Кам’янець-Подільський, з доручення Симона Петлюри залишився, як найвищий представник уряду, Головноуповноважений уряду УНР, проф. І. Огієнко; і на цьому становищі він фактично, тут на місці, мусів узяти на себе обов’язки керування державним апаратом УНР — від листопада 1919 року по 1920 рік” (Юрій Мулик-Луцук. “Усопшому Митрополиту Іларіону в пам’ять на віки вічні”).

А ось віхи діянь митрополита Іларіона в оцінці тих, хто його знав. “З певністю можна сказати, що за час правління Холмсько-Підляською митрополією (20.10.1940 р.—18.07.1944 р.) ніхто інший не зробив так багато для цього багатотраждального краю, починаючи після Данила Галицького, як владика Іларіон. Йому доводилось проводити значну і наполегливу роботу серед деякої частини зрусіфікованих священиків, виховувати в них розуміння служити сво-

ій нації, працювати в культурно-освітніх установах, українізувати парафіяльне життя” (Володимир Медвідь. Син Холмщини. Спогади. — Рівне. — 2002. — С. 46).

“У життя і розвиток нашої Церкви в Канаді владика Іларіон вклав два десятки років ревної і невтомної праці. Його відхід (29 березня 1972 року) всі ми відчули як велику втрату... Постає бл. пам’яті Митрополита Іларіона (Огієнка) навки залишиться в історії нашої Церкви в Канаді. Він був мужем епохи” (Олег Кравченко. Митрополит Іларіон (Огієнко) — мій учитель і святий. // Віра й культура. Ч. 15. — Вінніпег. 2008—2010. — С. 305).

Однак книгою “Твою тільки луку ці руки косили” представлено Огієнка-поета. Автора, який із висоти свого поважного віку мав повне право виголосити для нас усіх святу істину про сенс людського буття:

**Найбільше щастя: для Народу
Віддати все своє життя,
Покласти душу за Свободу,
Прийняти за нього й розп’яття!
 (“Українському народові у
дні мого сімдесяти’ятиліття”)**
Художня палітра Івана Огієнка багатобарвна. Його твори насичені ємними й оригінальними образами, що пробуджують чуття і творять відповідний настрій.
*І грім гримів, й огні палали,
І різали мечами землю,
Й впинались в неї, як стожала,
А я в страху душею внемлю...
 (“В огні і бурі”)*

За життя автор створив сотні ліричних віршів, друкував їх у різних періодичних виданнях. Тож не можна повністю погодитися з Юрієм Муликом-Луциком, що “поетична форма у нього — це тільки засіб, що служить його мислительській меті”.

Поезія Іларіона-Огієнка насамперед вираження стану душі, вилив глибоких почувань автора, переживань і мрій. Високість мрій і дум віддзеркалюється повною мірою і в стилі авторського письма. Це особливо помітно в автобіографічній поемі “На Голготі”. У ній, оглядаючи шлях, пройдений героєм поеми Іваном Бориною, своїм про-

тотипом, автор зізнається:

*Життя йому вложить хотіло
Все серце в мертвую труну,
Господь же вклав живу струну
Бреніть на подихи всі сміло.
 (“На Голготі”. С. 8).
Борина був, як гусли Божі,
Що плачуть з леготом в неволі,
Й на кожні подихи ворожі
В душі його стогнали болі.
 (“На Голготі”. С. 33).*

Прагнучи відродити в українській літературі призабутий жанр містерій, митрополит Іларіон багато уваги приділив праці саме в цьому жанрі. Тож у першому томі своїх творів, який побачив світ 1957 року у Вінніпезі, автор вмістив свої філософські містерії. Том завершено післямовою про релігійну поезію. На нашу думку, ця післямова — своєрідний ключ до розуміння всього поетичного доробку Івана Огієнка. Тому її і вміщено в цьому виданні.

На закінчення хочу ще раз повторити слова Поета:

*Люби свій Край, як любиш Бога,
А свій Народ, як Матір Божу,
Тоді Голгота — в Рай дорога.
І терня станеться за рожу.*

**(“Українському народові у
дні мого сімдесяти’ятиліття”).**

Книга митрополита Іларіона “Твою тільки луку ці руки косили” з’явилася у видавництві “Азалія” Рівненської організації Національної спілки письменників України завдяки матеріальній допомозі українця-патріота з Києва Веніаміна Олексійовича Довбні.

«Заслужений гуцул України»

ник завідувача філії “Гуцульщина”, кандидат фізико-математичних наук, учень академіка Ігоря Юхновського. Широко знані його етносоціальні проекти “Школа гірського сільського господарства” чи організована робота із сином Ярославом Зеленчуком,

кандидатом історичних наук, українознавчих експедицій, зокрема “Писаний Камінь” і “Астрономічна обсерваторія на горі піп Іван”, у гірській присілки та полонини.

У ці січневі дні партії (гурти) колядників відвідують цих по-

XX Міжнародний Гуцульський фестиваль, смт Верховина,
22 вересня 2012 р. Серед киян-учасників свята (справа наліво):
Іван Зеленчук, Дмитро Небесійчук, Петро Шкрібляк, Петро Кононенко,
Микола Гушул, Ярема Гоян, Василь Марусик

важних і гречних ювілярів із побажанням “многая літ”. Петро Шкрібляк досягнув свого 80-річчя 2 січня, а Іван Зеленчук 4 грудня відсвяткував своє 60-річчя. Зрозуміло, що ювіляри дарують колядникам свої книжки. Зокрема, спільну працю філії “Верховинщина за 20 років незалежності України” (упорядник Дмитро Ватаманюк), щорічний журнал “Гуцульський календар” (редактор Калина Ватаманюк). Якби скласти список розмаїтих наукових праць, досліджень і гірських експедицій філії “Гуцульщина”, він був би довжелезним. Колектив науковців нараховує до десяти педагогів і журналістів. В останні роки їхні експедиції охоплюють весь карпатський регіон. Столичні українознавці на чолі з академіком Петром Кононенком не натішаються “своїми гуцулами”. Для прикладу назвімо організовані філією Музей кінофільму “Тіні забутих предків” та Музей Михайла Грушевського, які діють поруч із давнішими створеними музеями Івана Франка у Криворівні і Гната Хоткевича у Краснійові, та нового — історико-краєзнавчого — у Верховині.

Многая літ Заслуженим гуцулам України!

Пінзель: від Бучача до Києва через Париж

Микола ЦИМБАЛЮК

Явлення українцям і світові Іоанна Георга Пінзеля, цього другого, нашого Мікеланджело з Бучача, стало подією року минулого. Це засвідчив непідробний інтерес, який вибухнув навколо імені й творчості Пінзеля задовго до виставки в паризькому Луврі. А представлений українською стороною у Франції розкішно виданий альбом його творів підтвердив європейський рівень нашої культури і, що не менш важливо, європейського, державницького мислення переважної більшості наших співвітчизників, що долучилися до цього проекту.

В альбомі вміщено майже 55 творів Іоанна Пінзеля, які атрибутовали дослідники-мистецтвознавці на основі архівних документів і стилістичних порівнянь. Це не перше подібне видання. Вже маємо альбоми, що побачили світ у Японії, Польщі, Україні (видавництво “Грані-Т”). До відкриття виставки у Луврі й французи видали скромний, одномовний (текст тільки французькою), в м’якій обкладинці альбом-каталог.

Напередодні виставки Віра Стецько, яка до того вже тридцять років разом із покійним Борисом Возницьким працювали над пошуками, збереженням і дослідженням творинь видатного скульптора, вирішили: має бути альбом українською мовою. Вони встигли підготувати і видати його українською й англійською мовами, а підписи під репродукціями ще й французькою.

До цього альбому увійшли здебільшого репродукції дерев’яних скульптур і композицій Пінзеля, що зберігаються у Тернопільському, Івано-Франківському обласних музеях, Львівській галереї мистецтв. Також він проілюстрований роботами скульптора з Городицького і Городенківського архітектурних комплексів, церкви Покрови Пресвятої Богородиці з Бучача, костелу Вознесіння Пресвятої Діви Марії з с. Монастириської, собору Святого Юра зі Львова тощо. Крім репродукцій автор і упорядник Віра Стецько вмістила тут вичерпний науково-довідковий матеріал, щедро проілюстрований чорно-білими архівними світлинами, тож він стане в пригоді і мистецтвознавцям, і витонченим поціновувачам мистецтва, і тим, хто пишається національною історією.

Пінзель разом із архітектором Бернаром Меретином і десятками інших майстрів працювали на замовлення одного з найбагатших людей тодішньої Польщі Миколи Потоцького (1712—1782), графа, старости Канівського, власника Бучача і ще багатьох довколишніх маєтностей. До володінь належали землі у Волинському, Люблінському, Підляському, Київському воєводствах, низка міст і містечок. Його не приваблювали звання і посади — служба при королівському дворі. Він був високоосвіченою, європейської культури людиною, кохався в літературі й мистецтві. Сучасники називали Потоцького “будівничим 77 храмів і монастирів”, тих небагатьох нині цілених храмів і історико-архітектурних споруд, що є окрасою в національній скарбниці української культури.

Польський магнат і шляхтич цікавий ще й тим, що ніколи не забував свого українського походження, пишався своїм родоводом. Крім буйної, непогамованої і вільнолюбивої козацької вдачі перейняв від предків і зовнішність: мав довгі вуса, запорозький оселедець, який закручував аж за вуха, і носив козацьке вбрання. Знаючи кілька мов, розмовляв завжди рідною, українською. Наприкінці життя перейшов у віру прадідів, засуджував свавілля польських панів на українських землях, що підпали під Річ Посполиту. Не шкодував грошей на освіту свого народу, на національну культуру. Тож вибір ним Пінзеля як головного скульптора для ведення робіт з оздоблення майже всіх споруд, фундатором яких був, не випадковий.

Гірко і боляче було чути розповідь Віри Стецько про те, як вони ще за советських часів їздили з Борисом Возницьким по Галичині, намагаючись врятувати бодай дешицю з того безцінного національного культурного спадку, що зазнавав дикої руйнації новітніх варварів: храми спалювали, іконостаси розбивали, кам’яні статуї, заарканивши тросами, стягували додолу... Небагато вдалося їм

Напередодні 2013 року, як і було анонсовано в останньому числі “СП”, у митрополичих палатах Святої Софії відбулася непересічна подія в нашому культурно-мистецькому житті — презентація альбому “Таїна Пінзеля”. На брифінгу крім численних представників преси, радіо й телебачення, музейних працівників, мистецтвознавців були присутні також Тарас Демкура, тернопільський бізнесмен, меценат проекту, Віра Стецько, авторка проекту й альбомного тексту, завідувачка відділу Тернопільського обласного краєзнавчого музею, Олександр Дріз, кінопродюсер, співробітники видавництва “Майстер книг”. Присутні мали можливість почути захопливу розповідь про життя і творчість талановитого українського скульптора XVIII ст., історію порятунку його шедеврів і повернення в національну й світову культуру. На цю ж тему українські митці зняли фільм “Пінзель. Від Городиці до Лувру”.

врятувати. Але й те, що збережено і частина якого представлена в Луврі, викликає подив і гордість за творіння українських митців.

Щодо постаті Пінзеля досі точаться суперечки між науковцями різних країн: чехи вбачають у стилістиці його робіт характерні риси їхніх митців; німці, на підставі того, що вдова Пінзеля виїхала до Німеччини — вважають нібито своїм; поляки, враховуючи, що Галичина тоді була частиною Польщі, заявляють своє право. Історія, архівні документи недовісно свідчать, що Іоанн Георг Пінзель жив і творив на українській землі, на замовлення українського магната, для потреб українців. Тут, у Бучачі, 1751 р. він одружився з Маріанною Маєвською, тут народилися двоє його синів, тут він, найвірогідніше, 1761 року й помер чи загинув.

До речі, відомий дослідник пластики рококо Дмитро Кривавич припускає, що Пінзель, безсумнівно, українського походження, бо й досі на Закарпатті, зокрема “в Ужгороді є династія греко-католицьких священиків із прізвищем Пінзель, мало того, це прізвище в регіоні Закарпаття фігурує у варіантах “Пензель”, “Понзель”. І коли науковці аргументують, що Пінзель приїхав із доброю європейською підготовкою, однаково вміло працював із мармуром, каменем, деревом, то це лише говорить про його освіченість і школу, яку талановиті українські майстри проходили в Європі. Приміром, нікому й на думку не спаде називати Івана Мазепу (в церковних книгах писалося “Іоанн”) поляком чи польським державним діячем лише тому, що він закінчив, крім Києво-Могилянської академії, Єзуїтську колегію у Варшаві, а потім ще навчався у Франції, Італії, Німеччині й служив польському королю. Художник Ми-

хайло Бойчук навчався у Кракові, Мюнхені, Італії, працював у Парижі, але ніхто його не назве неукраїнським митцем.

Україна завжди славилася своїми майстрами, які розвивали не лише народні ремесла, а й творили високе мистецтво, спираючись на здобутки народного і європейського. Готицька дерев’яна пластика стала отим підґрунтям, на якому Іоанн Пінзель втілював художні пластичні принципи своїх робіт. Його твори — суто українське явище, а він — найяскравіший представник українського неукраїнського бароко другої половини XVIII ст. “Мені прикро було читати в одній із французьких газет думку куратора луврської виставки, — зазначила пані Стецько, — який пише, що Пінзель працював для простих неписьмених людей, а не для еліти. Заперечує це і мистецький рівень його робіт, і відгуки місцевих і міжнародних ЗМІ, мистецтвознавців, і, зрештою, хто виступав замовником”. Перебуваючи у складі української делегації в Парижі, вона пройшлася Лувром: розкішний музей, але там немає робіт, рівних Пінзелю! Такої дерев’яної пластики, як у нас, там немає. Як нема подібних скульптур XVIII ст., виконаних у стилі експресивного бароко. В українському мистецтві, зокрема дерев’яній скульптурі, воно виражено найповніше не лише Пінзелем, а також його численними учнями й послідовниками (понад 40 осіб): Антоном Осинським, Матвієм і Петром Полейовськими, Антоном Штілем, Михайлом Філевичем, Іваном Оброцьким та ін. Це свідчення того, що українське бароко — унікальне явище в історії нашої і світової культури. Ми мусимо звикнути до того, що українська культура справді багата, вона дала низку феноменальних постатей і імен художників, скульп-

торів, архітекторів. Нам, точніше, нашій владній так званій еліті бракує патріотизму, мудрості й державної волі належним чином розпорядитися національним надбанням і піклуватися про своє, українське.

Тарас Демкура, власник ВРЦ “Атріум”, не обділений такими чеснотами, хоча й не претендує на яке-небудь “доходне” місце на Печерських пагорбах. “Я українець”, — повторює він. Узявши слово на брифінгу, він сказав, що в цьому світі не все, що має ціну, має цінність. Три роки тому доля звела пана Тараса з Борисом Возницьким. І коли він побачив його самовідданість і любов до рідного мистецтва, що той усе своє життя присвятив рятуванню і збереженню цінностей нашого краю, ця ідея оволоділа і ним. Він зрозумів: українське мистецтво не нижче за кращі зразки європейського, але його треба шанувати і популяризувати. “Мало знати історію світу, світову культуру, треба знати свою і вміти познайомити з нею інших, — переконаний він, — альбом “Таїна Пінзеля” у цій ситуації — візитівка держави”. Тож, не вагаючись, відгукнувся на пропозицію взяти участь у створенні альбому. Коли побачив польське

Віра Стецько, авторка проекту, мистецтвознавець

видання, де на вміщеній мапі навіть згадки не було про Україну, це зачепило його за живе. “Таїна Пінзеля” на другій сторінці починається з великої мапи областей України, де розміщуються його твори. І на кожній сторінці альбому внизу рефреном проходить підпис українською й англійською мовами: “Культурна спадщина українців”.

Не лише патріоти, а й просто розумні люди усвідомлюють: найбільшими мусять бути інвестиції у розвиток і збереження культури. Це те, що переходить із покоління в покоління, що вивищує людину, народ, державу над буденщиною, змушує інших себе шанувати. Нині паризьку виставку українського Пінзеля хочуть бачити у себе американці, іспанці, японці. Але найкраще було б, аби туристи з інших країн приїжджали до нас і знайомилися з мистецькими шедеврами на землі їхніх творців.

Під час відкриття виставки у Парижі Тарас Демкура від імені України безкоштовно передав презентований альбом не лише луврській бібліотеці, а й іншим закладам і організаціям, зокрема українській школі в Парижі. “Таїна Пінзеля” є в продажу на паризьких розкладах і в магазинах. Альбом, як логічне завершення виставки, викликав подив і захоплення в парижан. Завідувач бібліотеки Лувру зазначив, що за останні роки він нічого подібного не бачив. Ще б пак, аби потрапити на виставку українського Мікеланджело, парижани і туристи з інших країн простоювали годинами в черзі. Ця виставка зробила для популяризації України набагато більше, ніж усі наші політики разом.

Але це лише початок. Як повідомив Тарас Демкура, українські бізнесмени викупили в Парижі церкву, де вінчалася Анна Ярославна, дочка київського князя Ярослава Мудрого, королева Франції. Той храм, біля якого ще недавно екскурсоводи називали Анну Ярославну російською (!?) княжною. Тепер не лише французи знатимуть, що і скульптор Пінзель, і їхня королева — з України, культури якої — не євразійський сурогат.

Василь СЕЛЕЗІНКА,
член правління Чернівецького
ОО “Просвіти”, заслужений діяч
мистецтв України

На Буковині — від малого до великого — всі чекали Святвечора, який наставав 6 січня. У нас цього дня колядували, хоча в інших селах ходили з колядою різдвяної ночі, тобто 7 січня. У надвечір'я, коли ще світило сонце, починали ходити найменшенькі колядники. Їх водили матері, старші сестри, брати і навіть батьки. Коли сходила перша вечірня зоря, починали ходити трохи старші. Відтак село завмирало. Сідали вечеряти за стіл, накритий білою скатеркою, під яку клали пахуче сіно. На столі дражливо парувало 12 пісних страв, від яких пахтіли апетитні аромати. Побутував звичай ворожіння. Кутю — пшеницю — підкидали аж до стелі. Хто зловить більшу кількість зерен, той улітку зніме бджолиний рій. Бідний осілий циган, сусід Іван Гудзуманюк жартував:

*Святий вечір святився би ся,
А великдень не снівся би ся —
Їж і по стінах розкидай.*

Під час вечері з-за столу чомусь не можна було вставати. Одного разу прибігаю до свого товариша Йосипа Жигалюка. А він ще сидить за столом. “Йосипе, що ти так довго їси?” Його мама до мене повчально: “Йосипко не їсть, худоба їсть. А Йосипко вечереє...”

Після вечері селом ходили старші колядники. Чим пізніше, тим доросліші сільчани завертали від хати до хати. Після півночі колядували старші газди. Газдині окремо. Моя мама жартома наспівувала:

*Пішли бабочки у коляднички,
За ними псище
задер хвостиче...*

Після вечері небавом починали ходити царі. Так у нас називали вертеп. На Буковині також побутували вертепи. Їх називали іродами (наголос на літері “о”). Восьмигранну українську зірку, так звану вертепку, міг зробити тільки досвідчений майстер. Її обклеювали кольоровим папером, який попередньо змашували конопляною олією, щоб папір ліпше просвічувався. Усередину клали запалену свічку. Зірку носили або янгол, або пастух. У темряві ночі вертепка крутилася і мерехтіла різнобарвними кольорами. Це казкове мерехтіння справляло незабутнє чудодійне враження.

Церковцю було простіше виготовити, ніж зірку. Її також обклеювали кольоровим папером, всередину клали свічку, яка крутилася довкола своєї осі й загадково світилася серед білих снігів.

У Київському інституті театального мистецтва імені Карпенка-Карого на лекціях з літератури та з історії театру нам тлумачили, що вертеп в Україні зародився у XVII, розвивався у XVIII і занепав у XIX столітті. Казали, що вертепники носили з собою шопку, яка розділялася на дві частини. У верхній ляльководи розігрували біблійну містерію про народження Ісуса Христа, в нижній показували лялькові побутові сценки, навіть сатиричні. Це мене дивувало, бо в Галичині й на Волині вертеп відродився і розвивався в 20—30-х роках ХХ

Як ми колись колядували

століття, але ніяких шопок і ляльок там уже не було. У Львові навіть проводять тепер огляди-конкурси вертепів.

Вертепну виставу розігрували живі люди, що наряджались різними персонажами. Костюми і реквізит виготовляли самі. Ми також так робили. Щоб Чорт мав міцний хвіст, взяли колючий дріт, обмотали його старою кожушиною, чорною вовною наверх. Самого Чорта обмотували нахрест ланцюгами. На загнутому кінці хвоста, який стирчав догори, навішували дзвіночки. Ці дзвоників найбільше чарували і відлякували дітей. У руках Чортисько тримав короткі вила. Пастухи ходили з довгими костурами, загнутими вгору, і довгими за зріст людини. Князь та Ірод мали при боці мечі. Циган ходив із клебцем (молотком) і з якоюсь дзвінкою залізякою. Для вертепного маскараду ми мали справжню єврейську сабашівку — шапку, пошиту з дорогого оксамиту, облямовану навколо голови коротенькими пухнастими хвостиками якогось звіряти. Вона дісталася нам від Лейзора, котрий мав колись на селі власний млин. При совітах він став завідувачем націоналізованого цього ж млина. Його сім'ю випустили з гетто бандерівці, які спеціально тимчасово йшли служити в німецьку поліцію. Як тільки вони отримували зброю, несподівано зникали, прихпивши всю амуніцію. Лейзор підтримував Українську Повстанську Армію, доки не потрапив до в'язниці.

З'явилася навіть фірма, яка спеціально для вертепів виготовляла різні наличмани, тобто маски. Від тих наличманів мені дістався тільки великий гумовий ніс, а наличман я виготовив собі сам зі старого капелюха та білих квасолів задля зубів, що від теплового дихання набубнявіли та навіть покільчилились.

У Львові, один час у Коломиї, мешкав колишній січовий стрілець, поет Юрій Шкрумеляк, що підписувався ще псевдонімом Іван Сорокатиий. Він писав віршовані сценарії, друкував спеціальні посібники для вертепів. Але в нього було від 17 до 20 персонажів, а в нашій компанії набиралося 13, максимум 14 виконавців.

Що робити? Учителю Штефан Гаврилюк-Монахів спеціально для нашого гурту зробив варіант, скоротив його до 12 осіб. Наступного року вчителя вже не було, його заарештували за зв'язок з УПА і засудили на 25 років. Найгірше, що ми залишилися без посібника, бо радянська влада їх погнала. Довго я шукав виходу, врешті сів і написав свій варіант. Хлопцям сподобалося.

Отож ми ретельно підготувалися до коляди. Але перед самим Святим вечором несподівано захворів хлопець, який мав виконувати роль Ірода. Згадали, що під горою живе тугий на розум Іван Шевчук. Пішли сватати Івана на Ірода. Він з радістю погодився. У школі він вчився погано, тому слів писаних йому не давали, а вчили з голосу. Він мав зайти до хати і грізно сказати: “Він тут? Кажіть, бо горе вам!” Князь мав перепитати: “Хто? Божий Син?” Ірод на це запитання мав сказати: “Так, він сам”. Оце й увесь його текст.

Приходимо до хати, в якій жила чудернацька пара — маленький на зріст, миршавий чоловічок із тоненьким голосом і його дружина Палагна, висока, дебела, тілиста, котра говорила майже басом. Заходить Ангел, за ним Пастухи, Три царі зі Сходу, Князь, нарешті поріг переступає цар Ірод і грізно питає: “Він тут? Кажіть, бо... бо...” Але лихо в тому, що слово “горе” у нас не вживали. Казали — “біда”. Іван забув це слово. Кліпає очима, червоніє й мовчить. Хлопці стиха підказують: “Бо горе... Бо горе...” Наш Іван нарешті втямив

та як видасть! “Він тут? Кажіть, болгари!” Хлопці від несподіванки пирснули сміхом. Господар не зрозумів, подумав, що це над ним кепкують. Накоївся і до дружини: “Пола! Давай сюди якогось кола та й вигонім це з хати!”

Хлопці один за одним швидко вишились надвір. А надворі не могли вгамуватися від сміху. Так несподівано зірвалася прем'єра моєї різдвяної п'єси.

Колядники виконували різні світські колядки, що дійшли до нас, можливо, ще з часів трипільської культури. До речі, досі в нашому

таку крамолу можна було загримити на далекі білі світи.

На Буковині також ходили вертепи, але вони були значно бідніші. За румунської влади посібників українською мовою не друкували, тому перекладали румунські тексти. Вони мали тільки біблійну містерію. Так звана побутова частина була зовсім відсутньою. А наші побутові сценки виходили напрочуд вдало.

Коли Князь чи Запорожець, фехтуючи, вбивав царя Ірода, тоді Смерть косою, а Чорт вилами випихали його за двері до сіней. Тоді починалася друга частина “Преставлення”: заходив Циган, Біда — Криза, Жид — обов'язковий колоритний персонаж усіх вертепів. Річ у тім, що тоді, як і тепер у Польщі, вживали тільки слово “жид”, бо представники цього етносу ображалися, якщо їх називали євреями.

Слів не мали тільки два персонажі — біла Смерть і Чорт, який лише стрибав, дзеленчав ланцюгами та дзвіночками і весь час вигукував “Гіфт! Гіфт!” До виконавця цієї ролі надовго приліпилося прізвище Михайло Гіфт.

Після Різдва побутував звичай колядувати на церкву. Де була дівка на виданні, парубки заходили до хати і плесали, тобто танцювали, ще й приспівували:

*Ой я плешу, плешу,
бо я гроші виджу,
Стоять в збаночку
на коминочку.
Ой давай, давай,
та як маєш дати,
Як не маєш дати,
то вигони з хати...*

Хлопці знімали з голів кучми і протягували їх:

*Ой, кучмо, кучмо,
тут ми ся мучмо
Та за то ті гроші,
що вони хороші...*

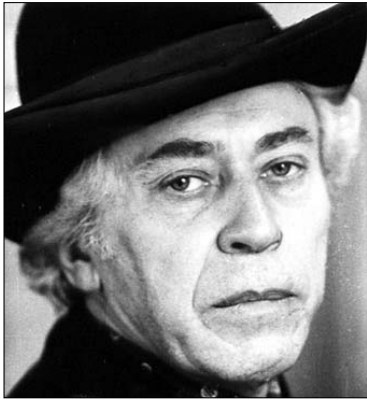
Дівчина клала гроші в шапку того, з ким сподівалася одружитися.

Через два тижні приходили Маланка і Новий рік, або свято Василя. На Маланку шедрували “Ой у полі плужок оре”, “Прилетіла ластівочка”, хоч надворі лютувала зима. Це свідчення того, що колись був звичай відзначати свято нового року в теплу пору. Дорослі наряджались і йшли з Маланкою. Спеціально розробленого сценарію не мали, але обов'язково мусили бути Василь і Маланка. Вигадували інших персонажів. Сільчанин Федір Костів мав старого цапа з великою бородою. Він водив його за собою, під вікном смикав за бороду, а той бляв. Усе будувалося на імпровізації. Маланка була збитошною, тому остерігалися, щоб чимсь не образити, бо коло хати могли наробити всякої шкоди. Шедрували розмашисто, розлого:

*Наша Маланка качура наsla,
Доки вечірня зоря не згасла.
Пасла, пасла, загубила,
А шукаючи, заблудила.
Наша Маланка
в Дністрію брела
Дністрову воду пила...*

Шедрівка була надто довгою. Вона досі побутує на Буковині, тільки має трохи спрощену мелодію.

Частину заколядованих грошей ми віддавали на потреби УПА, рештою ділилися і влаштовували розколяду — гучну забаву з причащенням.

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії ім.
Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

*Енергія духовної стріли —
То є найліпші для народу ліки.*
М. Руденко

Доля Руденка-поета — віддзеркалення консерватизму літературного середовища, критичної думки зокрема. Неготовність їх до сприйняття духовної продукції, що випадає із загального ряду. Надто якщо її новизна постає у шатах традиції і зміст превалює над формою.

Це в свою чергу схиляє до розмислів про байдужість суспільства, враженого вірусом споживацтва, про нездатність його пошанувати те, що заслуговує на пошанування.

Ім'я Руденка сьогодні майже випало з обігу. Його якщо й згадують, то передусім як дисидента, автора художньої та наукової прози.

Факт кричущої несправедливості. Руденко як поет філософської рефлексії — явище рідкісне у своїй цілісності. Глибока поезія немислима без філософії. Але те, що в інших мало виявилося спорадично, для нього стало домінуючою, нормою, сутністю і сенсом існування.

Жоден із поетів — ні до нього, ні після нього — не переймався

так цілеспрямовано і послідовно таємницями Всесвіту, метафізикою життя, як він. Непояснимо, здавалось би, сама ця схильність до ризикованого філософізму переконаного комуніста, секретаря парткому письменницької Спілки, рано пригрітого режимом благополучного посадовця й письменника.

Донедавна, осмислюючи його шлях, я не знаходив відповіді на питання, що змусило його кинути виклик цьому режиму, поміняти сите життя на зеківський бушлат.

Тепер, переріхнувши його поезію, усвідомлюю: розум, який так затято заглиблювався у шукання доглибних істин, рано чи пізно мав відкинути догми марксизму і піти самостійним шляхом пізнання і самовдосконалення з неминучим поборюванням перешкод. І він відкинув їх із твердістю людини, переконаної у власній правоті.

Цей акт розкріпачення, що призвів до втрати свободи, зрозуміти було б легше, коли б не знаття: Руденко фактично самоук, за плечима якого середня школа і місяць чи два навчання у київському університеті, звідки його вихопила війна, що призвела до каліцтва.

Про це треба пам'ятати, щоб упритул наблизитися до цього, зацикленого на "високих матеріях", автора.

Самоцитатія: "Численні запитання, що ними задається поет, якщо вишикувати їх в один ряд, виказують ту допитливість розуму, якій тісно на вузькій стежці *одержавленого* знання. Спраглий істини, він шукає її в різних напрямках. Якщо людину створила Вічність, то хто чи що в такому разі вона сама? Чи дано людині охопити світ своїми відчуттями повністю? Невже її захоплено з небуття тільки заради самоіснування? Чи вона творіння чи й творець? "З яких світил наш мозок виник?". "Ми живемо чи

Микола РУДЕНКО (1920—2004)

«Енергія духовної стріли»

марим снами?". "Що ти чи хто ти, п'ятма непроглядна, — в чому твоя нерозгадана суть?".

Поет не довіряє Канту: "Як річ існує — ось питання: для нас, для себе чи в собі?" Перегукуючись з Тютчевим, мотто з якого узяв до свого вірша, і частково йому опонуючи, він твердить: "О ні, гроза — це потрясіння живих небес, живої суші. І сиплеться живе насіння з живих світил у наші душі. І хвили, зорями зігріті, в собі несуть живу основу, бо тільки у живому світі ти міг живу здобути мову". І виділяє при цьому: живих, живої, живе, живих, живу, живому, живу.

Вірш написаний у пору, коли вже існував російський переклад книги Тейара Шардена "Феномен людини". Немає сумніву, що Руденко читав цей твір французького мислителя, який стверджував, що Всесвіт — *живий* організм. Маємо й вірш Руденка під цією ж назвою.

Чому саме Шарден? Адже й до нього не раз висловлювалася ця думка. Тому, що в одному з наступних віршів поет говорить про так звану точку Омега, а це виплід уяви Тейара Шардена.

Точка Омега — фаза світової еволюції, фінальний період історії, коли людство увійде в світ Божественної досконалості, в лоно вічного Світа.

Французький філософ був прихильником ідеї цілісного знання: синтезу науки й релігії. Можливо, саме цей факт спричинився до того, що правовірні марксистки поставилися якоюсь мірою поблажливо до цієї праці.

За Шарденом, людство зіллється в точці Омега. Настане

Наджиття і Надлюдство. Омега — об'єднання без змішування, злиття без поглинання, інакше кажучи, духовна соборність. Припускаємо, що й цей момент міг захопити українського поета, обтяженого знанням безрадісної рідної історії.

Так чи ні, а переймання ним цими ідеями не підлягає сумніву. І зрештою, не вельми вже й важливо, що не тільки Шарденом Всесвіт сприймався як Божественна плоть, а природа як таємниця.

На вічні питання відповідей немає. Тому вони й вічні. "Дух заперечення, дух великий, — ліва рука зоретворної моці! Ти уособлений чи безликий, де ти живеш у всесвітнім потоці?" "Хіба при ньому відмирає Сила, що в суглинках та у глибинах вод всю безліч форм живого сотворила, програму вклавши в генетичний код?"

Ці та інші подібні питання змушують згадати про так звану наукову поезію. Але Руденко не захоплюється тим, що називають романтикою наукових шукань, він розуміє, що досягнення науки й техніки не тільки позитив, а й потенційна небезпека, на яку, до речі, вказав ще Баратинський. Вони для нього тільки привід, щоб зазирнути за грань видимого, у потаємні глибини Всесвіту.

Всесвіт — одна з найулюбленіших його лексем. Він вживає її безліч разів. Називає себе громадянином Всесвіту. Многочисленно твердить про злиття з ним.

Але Всесвіт — це й людина. І вона здатна вмістити його в собі. Одна з кращих поетичних книг

Руденка так і називається "Всесвіт у тобі".

Можна говорити про антропоцентризм автора, можна його й заперечувати. Він так уперто шукає місця людині в Безмежності, що забуває про сказане, повторюється. Це не є недолік. Це впертість хвили, яка знову й знову йде на приступ, щоб прихопити частину берега. Не кожна правда надається до привласнення чи й наближення, універсальна ж — манить як горизонт, то й поет повертається до неї знову. Філософія у певному сенсі — зачароване коло, вийти за межі якого розуму не дано. Тому й одвічні питання.

Та є ще й питання-страхи, питання-сумніви, питання-застереження, питання-зітхання, питання як визнання безпорадності. "Сама безмежність — це жива істота, та як людиною стає земля?". "Де той граніт, від якого мене відрубано, щоб витворить людину?". "Куди веде нас жалібниця-смерть після страждань, яких не оминуть?"

Є й легші, приземленіші питання: "Чи ми себе не перетворим на мертвий плин радіохвиль?". "О час земний! Чи ти з людським обличчям? Чи є ще добрі люди на землі?" І навіть: "Скільки ж вона проіснує — криниця, з котрої слово моє витікає?"

У Руденка-поета були всі підстави ображатися на сучасників. Його напружені духовні шукання лишилися ними непоміченими. Зокрема й початок сходження на вершину. "Безсмертний дух в мені долає звіра, щоб звір отой не подолав мене". "Я живу, як живе антена, що приймає світи на екран". "Є глибини захованого зміс-

Загадка

Чи креслив хто, чи хтось із глини
Спочатку виліпив модель, —
Прообраз першої людини,
Яка поселиться між скель?

Чи плакав хтось?
Чи в краплях поту
Терзанням хмурилось чоло,
Коли ліпив оцю істоту
Собі на радість і на зло?

Не зрадив майстра смак художній,
І світлий геній не зачах, —
Живої думки порух кожний
Висвічує в людських очах.

З якого вийшли ми горнила, —
Ні в кого певності нема.
Сказати, що Вічність сотворила, —
Так хто ж тоді вона сама?

Ми ще не здихались анкеток,
Іще не позбулися віз, —
Та вже націлівсь кібернетик
Створить білковий організм.

Мудрий чи ні, — а є ті зерна,
Що породили світ живий...
Можливо, Вічність — це майстерня,
Де ходять скульптор грозивий?

І ось він вийшов на орбіту, —
Вже не дикун,
ще не мудрець...
Хто ж ти такий у надрах світу —
Лише творіння
чи Творець?

Знову сонце зійшло,
День прибув...
Як мене не було,
Де ж я був?

Мабуть, жив у зорі —
В напівсні;
Чи в дубовій корі,
Чи в зерні.

Вітер хмари жене.
Дош іде.
Як не буде мене,
Буду де?

Мабуть, в Сонце піду —
До братів,
І усе там знайду,
Що хотів.

Що хотів, що бажав,
Брав зі сну...
На землі не дожав —
Там дожду.

1966

Хаос

Як небо без землі
І як земля без неба,
Так я в холодній млі
Караюся без тебе.

1964

Я мовити хотів
Не про закони руху —
Є хаос почуттів,
Є темний хаос духу.

Хоч прийдуть до злиття
Дві статі неодмінно,
Та хаос під життя
Вже підкладає міну.

О клятий дідуган
З обличчям божевільним!
Я не терпів доган —
Я прагнув бути вільним!

Великим жить хотів,
А не вузьким обніжком.
Та хаос хихотів,
Як гном, під нашим ліжком.

В порушення всіх прав
Він, як і личить гному,
Небесне відібрав,
Зіткнувши на земному.

1966

Тепер в холодній млі
Я сам-один, без тебе.
Як небо без землі
І як земля без неба.

1969

Я визрів і прозрів — мені нема неволі
І слово не вмира на зімкнутих вустах.
Душа моя живе, неначе вітер в полі, —
Крилатим немовлям шугає по світах.

Я бачу крізь сонця — я так далеко бачу,
Що байдуже мені до всіх моїх скорбот.
У горі не стогну, в розпучі не заплачу
І скреготом зубів не закривавлю рот.

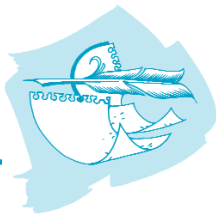
Я страх відкинув геть, байдужий став
до болів.

У грудях миготять зірничі потайні.
Колись я в світі жив. Тепер, позбувшись
волі,

Я цілим світом став...
І світ живе в мені.
13.11.1977

Життя — це ти. Твої маленькі руки
Тримають світ, який живе в мені.
Пустельним вітром падають розлуки
На наших зустрічей короткі дні.

ту, попри наші примхи та жалі”. “Вмирання є, але немає смерті — є вічне пізнання новим життям”. “Хтось нами зварює всесвітні шви”. “І може, сам я — тільки стовп вогню у вимірі невидимого світу”. “Схопити мить одну-єдину, що у собі несе природи рух — ту мить, яка вселилася в людину, перетворившись на Космічний Дух”. “Я світ шукав, де механізм чуттів спрямований на сферу речовинну”. “У цьому світі сенс лише один: побачити Творця духовним оком”. “Ми наше тіло — щедрий автомат — ще не навчили духові служити”.

Мало хто з поетів бився так відчайдушно над таємницями космології і космогонії, архітектури всесвіту, життя і смерті, над загадками народження і призначення людини, доцільності її існування, як цей колишній партійний пропагандист і агітатор.

“Замкнув себе за ребра, мов за грати, — і так тепер живу”, — скаже він в одному з віршів, щоб потім, за логікою парадоксів, спростувати себе самого: “Порвались пута. Я — крилатий дух. Весь Безмір мій, і я у ньому лину. Це рух у надрах Світла”.

Останній рядок знову повертає до читаного поетом Шардена і його гіпотези про існування людини в лоні Світла. Але не тільки до нього. Кажучи про злиття з Всесвітом, поет твердить: “...За речовим порогом є із проміння виткані світи. Земний черв’як, я розмовляв із Богом, щоб невимовне в серці понести”. Згадується Державін з його: “Я — червь — Я — Бог”.

Поезії Руденка в окремих виявах — мовби заримовані сентенції батьків церкви, релігійних мислителів. Вірш “Майя” свідчить про його знайомство з буддизмом. Нагадування про карму, “закон помсти”, увага до Я, до так званої самоті, таємничого центру особистості, — свідчить про те, що він старанно студіював індійську філософію, зокрема містиків, які твердили, що *атман*

є *брахман*, цебто Я є Божество. А це означає, що й рядок Державіна і строфу його, Руденка, можна витлумачити як варіації на тему, задану індійськими мудрецами.

Можна, але необов’язково. Шляхи пізнання невідомі. Відкриття Всесвіту у собі — це й наслідок індивідуального духовного досвіду.

Таке відкриття неможливе на ґрунті атеїзму й позитивізму. Судячи з однойменної назви книги, поет відчув це уже в 70-ті роки. Можливо, саме поетична інтуїція стала першопоштовхом корінної зміни світогляду.

Поезія, як і релігія, починається з подиву, з відчуття присутності таємниці. Атеїзм не визнає таємниць. Для нього не існує атман, який дрібніший від ядра гірчичного зерна і водночас більший від землі, неба і всіх світів. Отже, не існує й брахман як центр Всесвіту. Для Руденка ж Всесвіт, як і людина, має серце (“Серце світу”).

Знаходимо в поета рядки, що сприймаються як ілюстрація до “Упанішад”, цієї, за словом філософа, індійської біблії. Втім, і до Біблії теж.

Якщо релігія — то знаходження Бога в собі і себе в Богові (Висеславцев), то “енергія духовної стріли” передусім і спрямована на єднання з Цілим.

На спаді 1986 року муза Миколи Руденка впаде в летаргію і прокинеться тільки у 2001-му. П’ятнадцятирічний вакуум заповнить наукова й художня проза. “Пробач мені за те, поезіє-царице, що зраджував тебе із прозою не раз”.

Це — з останнього сплеску поетичної хвилі 2001—2002 рр. Вірші логічно замкнули біографію поета. Рідкісний сам факт повернення до поезії на дев’ятому десятиріччі життя, але нічого несподіваного у тім немає. Це майже рівне дихання людини філософського складу розуму, яка завершує земне коло. Тут звучать ті са-

мі мотиви, що й раніше. Щоправда, питань поменшало, інтонація вирівнялася. Це неважко простежити у той же “цитатний спосіб”.

Уже назви чи перші рядки частини віршів дають уявлення про напрямну думання і шукань: “Світобудова”, “Якщо душа ніколи не вмирає”, “Все більше закохуюсь в зорі далекі”, “Чи ти здатний увечері Всесвіт обняти”, “Діалектика”, “Інопланетяни”, “Майя”, “Езотеричне”, “Потойбічне”.

“Що є життя?” — запитає поет на схилі життя. І ще раз — уже на трагічній ноті підтвердить: доки людина жива, їй замало знання, що життя — вітальна сила (віталісти), форма руху матерії, органічні структури, спосіб існування білкових тіл (Енгельс).

Філософська лірика та ще й із таким розмахом і послідовністю явлена як у Руденка, — рідкість у наших пенатах. Вже сам факт цей мав би прикувати увагу. Тим більше, що маємо пряме вторгнення у філософію. Це ж означає, що думка мовби обтяжена сама собою, несе подвійне навантаження: вона — рушій і вона ж — мета.

Ф. Сологуб, перекладач Шевченка, його хвалитель і хулитель, у жилах якого текла дешиця української крові, звертався: “О мысль моя, ты побывала на всех просторах бытия. И чем меня ты обольстила? К чему меня ты увлекла? Ты ничего мне не открыла. И много, много отняла”.

Стосовно поезії Руденка можна сказати так: думка багато йому відкрила, але чимало й узяла. Відкрила Всесвіт, усвідомлення злиття з Абсолютом, і, як наслідок, повноту душевного спокою, полегшу виконаного обов’язку: “Я все зробив”. Взяла: безпосередність чуття, ліричний імпульс, уповільнила рух, приземлила й огрубила фактуру вірша, попри те, парадокс, що духовна енергія спрямована у високості.

Така природа *мыслительной* поезії: рацію бере гору, незрідка нехтуючи при цьому одежею об-

разності. Думці важливо себе явити, її не обходить, у якій сорочці з’явиться вона на люди — і це найбільша небезпека, яка підстерігає поета-філософа.

У Біблії є вислів — говорити в серце. Цебто думати серцем. Бо серце — це щось більше від розуму. Ті ж індійські любомудри вважали, що дух людини, його істинне Я — в серці, а не в голові. Серце — орган осягнення мудрості. Для нього досягне те, що недосягне для інтелекту.

Про розум серця писав Л. Толстой. Той розум найглибше явив Тютчев. Кілька шедеврів дав Свідзінський. З його тяжінням до метафізики і здатністю думати серцем — дав би більше, коли б не випало йому жити, за Руденком, у череві дракона.

У Миколи Руденка думка майже завжди рухається по прямій. Це призводить до називання, а не до зображення й розкриття. Оголеність прийому ускладнюється абстракціями. Самі по собі — вони набуток розуму: первісній людині зрозуміти їх було не під силу. Та й філософська лірика без них неможлива. Вся суть у їх співвідношенні з конкретикою. Важливо не втратити міру. Поетові цю міру щастить зберегти не завжди.

Усвідомлюючи небезпеку логізації поезії, Фет стверджував, що думка поетична на відміну від філософської не повинна лежати каменем. Її призначення — висвітлювати передній план перспективи твору і ледь помітно мерхтїти в її глибині.

Слова Фета слід сприймати з поправкою на складність проблематики. Але вони наближають нас до інтимної лірики Руденка, де знаходимо взірці синтезу “високої матерії” й інтиму, біблійного й земного.

Цей вихід через усепланетарне й космічне на локальне й особистісне спонукає думати про філософію інтиму як продовження основної лінії творчості поета.

Тема первинного хаосу озветься й потім. У багатьох віршах виразно прочитується образ тієї, хто розділив з поетом гіркий хліб заслання й поневірянь. У них відбилася складна гама чуттів чоловіка, приреченого на ізоляцію й розлуку з жінкою, єдиною його опорою у матеріальному світі: від сумнівів, вагань, недобрих припущень, безоглядної віри — до інтимних подробиць. Недарма поет називав себе упертим правдолюбом. Він і тут лишився вірним собі.

Руденко як майстер поеми — тема окремої розвідки. Обмежимося називанням кращих з них: “Сльоза Хіросіми”, “Хрест”, “Рогніда і Володимир”, “Побачення”.

Задумуючись над причинами неуваги до цього самотнього поета, вагомості змісту творчості якого вистачило б на багатьох віршників, доходиш висновку, що не останню роль зіграв тут і його стиль. Уже шістдесятникам з їхнім прагненням оновлення поетичної мови цей стиль видавався певною мірою консервативним. Що вже казати про нинішніх молодих, які попередників, за винятком хіба що кількох “розкручених” імен, не читають.

Руденко — поет одного стилю. Він не міняв його упродовж життя. Стиль проливає світло на його характер. Це була сильна, самоорганізована з нахилом до авторитаризму особистість. Але цільність стосовно творчості незрідка обертається певним одноманіттям, що призводить до розхолодження читача.

Та як би там не було, Микола Руденко належав до тієї рідкісної породи людей, які зуміли переступити через самого себе (Блаженний Августин) і повернути очі душі (Платон) на надсвітлове, не забуваючи про земне.

Бути людиною — значить страждати. Бути екстраземцем — страждати стократ.

Була — й немає. Хижі заметілі
Взяли тебе і кинули в сніги.
Лишився плач у змороженому тілі
Та клекіт невиситомої жаги.

Я думкою простежую дорогу,
Яку тобі належало пройти.
Стогну, радію і молюся Богу:
Багато втрачено —
Та є ще ти!

Це значить, є стежки у тихих травах,
Освячених лелечиним пером.
Є материнські подихи в загравах,
Що пломеніють вранці над Дніпром.

Є Україна, є оте незриме,
Що родить слово, думи висіва.
Є в гумусі під зорями старими
Душа нетлінна — сила вікова.

Та страшно стане, як на серце ляже
Хвилинний сумнів. Ніби помира
Все те, що зорі між собою в’яже, —
І світ стає вузьким, як нора.

А то вже смерть...
Єдина заповідь —
Це те, що ти приїдеш навесні.
Кохана, знай: твої маленькі руки
Тримать світ, який живе в мені.
28.12.1977, *Мордовія*

Забуду шлях до рідної домівки,
І шурхіт листя, й човен в комиші.
Лише скупа ромашка із поштівки
Розбудить смуток у моїй душі.

Неначе образ іншої планети
В незнану далеч душу поведе.
Жіночий голос запитає: — Де ти? —
А я промовчу, бо не знаю, де.

Здається, на Землі. Щоправда, обрй
Чомусь не дано бачити мені.
У штовханині, в суєті недобрій
Минають ночі та безликі дні.

Тумани сірі падають на очі.
Реальність шезла, загубилась путь.
А чорні постаті, мов поторочі,
Кудись в холодну темряву ідуть.

Ворушаться і лаються спроквола.
Скрипіння милиць — їхній провідник.
Запитую себе: яке це коло?
Чому я тут? Куди Вергілій зник?

В обличчях сірих жодної прикмети —
Ні думки, ні чуттів не впізнаю.
А голос твій питає: — Де ти, де ти? —
Відповідаю: в Дантовім краю.

15.02.1978, *Мордовія*

Немовби й світу вже нема —
Ані Москви, ані Парижа.
Є тільки хуртовина хижа
Та ця серед снігів тюрма.

Можливо, отаким було
Середньовічне городище...
А хуртовина вис, свище —
Природи хаотичне зло.

Від міст відвикли ми давно —

Вони для нас такі далекі...
Хто тут наглядачі, хто зеки —
Для хуртовини все одно.

Пурга мете, мете, мете —
А я вже за бараком бачу,
Як здобуває люту вдачу
Щось волохате і круте.

Воно, йдучи за небосхил,
Іще істотою не стало.
Але йому уже замало
Руйнацій, крові та могил.

Природи хаотичне зло —
Воно ще втілення здобуде.
У ньому коринитись буде
Все те, що в таборах жило.

Це дух і кров, це їжа та,
Що батько-зек спіймає в мисці.
І зек заплаче у колисьці,
І брата-зека привіта.

24.11.1979
Синиця
Я спершу думав, що мені це сниться:
В лікарню, не помічена ніким,
Через квартиру вскочила синиця —
Збудила хворих пурханням легким.

Ранкове сонце підсвітило пір’я,
На шийці грають живчики малі.
Я пригадав старе, як світ, повір’я,
Що пташка носить вісті на крилі.

У серці зайтрилась давня рана —
І гірко стало, й солодко мені:

Це ж я тебе нарік — тебе, кохана! —
Синичкою у наші кращі дні.

Нехай сентиментально, хай наївно —
Але в закоханих є свій словник...
Моя далека лугова царівно!
Невже ти чула мій болючий крик?

Невже тобі все це передалося,
Що я шептав серед глухих ридань —
Коли, здавалось, вигорить волосся
Від болю, від образи і страждань?

І зрозумівши, як мені тут важко
(Ні співчуття, ні просвітку нема),
В політ послала синюперу пташку,
А може, це, Синичко, ти сама?

Тим часом пташка розбиває груди,
Бажаючи вернутись на сосну:
Йй, бідній, невтямки, що спритні люди
Поставили невидиму стіну.

Аби звільнитись із тюрми-палати,
Безтямно билась об віконну твердь.
Я їй хотів кватирку показати,
Та налякав — і тим прирік на смерть.

На шибці червоніє крапля крові,
Мертвозно сонце вклякло у вікні:
З моєї нерозумної любові
Вчинились раптом наслідки сумні.

Пір’нок синіх купка невеличка
Не тріпотіла, впавши на крило...
Навчи, як жити слід, моя Синичко, —
Аби кохання розум здобуло.

25.05.1981, *Мордовія*

Ігор МАРЦІНКОВСЬКИЙ, кандидат медичних наук, доцент НУ кораблебудування ім. адмірала Макарова, голова правління Миколаївського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Закінчення.
Початок у ч. 1 за 2013 р.

Організована М. Аркасом “Просвіта” діяла активно й пробудила українців краю, викликавши неприхильне ставлення місцевої влади (і царської, і більшовицької), переслідувалася в часи реакції, проте діяла. За комуністів “Просвіта” спершу брала участь у відкритті клубів, дитсадків, музеїв, організовувала народні хори, влаштовувала виставки картин, літератури, проводила вечори, брала участь у вшануванні пам’яті Т. Шевченка. Враховуючи авторитет “Просвіти”, особливо серед селян, ЦК КП(б) У, місцеві більшовицькі комітети намагалися використати просвітян у своїй ідеологічній пропаганді. 1920 року влада виробила новий Статут “Просвіти”, який нав’язував комуністичний характер її діяльності (у Миколаєві його ухвалено загальними зборами “Просвіти” 13 червня 1920 р.). На сторінках газети “Красный Николаев” в 1922 р. розгорнулася дискусія довкола “враждебной культурной” банди” (№ 321), “зараженной петлюровским духом” (№ 332). Але досвід просвітян намагалися використати та “укрепить КСМУ на селе” (№ 332), оскільки альтернативні “Просвітам” Селян-

Зі словом Тараса Шевченка понад століття

кладачі: М. Лагута, Х. Гудзь-Засульський, М. Лященко; актори: П. Приходько, Я. Романовський, Г. Юрченко; інвалід-пенсіонер Ф. Лященко та багато ін., кілька разів заарештовували і засуджували Ф. Камінського, “заарештовували” й знищували книжки, серед яких і Шевченків “Кобзар”.

Після М. Аркаса в різні часи раду Українського товариства “Просвіта” у Миколаєві очолювали О. Аркас (дружина М. Ар-

Микола Загородній

каса), В. Дейнека, М. Василенко, М. Загоруйченко, О. Савченко-Осмоловський, Б. Боряківський, М. Лагута, О. Зіма, К. Христиненко.

За німецької окупації 1941 року осередки “Просвіти” знову почали відроджуватися (часом за сприяння похідних груп ОУН), але з переобранням влади цивільна німецька окупаційна адміністрація їх заборонила, а шойно повсталі товариства самоліквідовувалися, щоб уникнути репресій.

Після того діяльність Товариства обірвалася на півстоліття. Радянська влада діяльність “Просвіти” декларувала як “український буржуазний націоналізм”, а тому про її відродження не було й мови, дослідження архівних документів було обмеженим, а інформація — викривленою.

Із початком перебудови й національного піднесення в Україні, з ініціативи активістів у грудні 1988 р. у Києві виникає Товариство української мови імені Тараса Шевченка. У Миколаєві його осередки згуртувалися на заводах “Зоря” (голова В. Стренано), “Океан” (В. Спиця), ім. 61 Комунара (А. Тесленко), в організаціях “Машпроект” (К. Рибак, потім Р. Шпак), “Спецбуд” (В. Андрієвський), у тубдиспансері (М. Ганущак), при обласній сільськогосподарській дослідній станції (І. Баклицький), при обласній письменницькій організації (В. Бойченко) та ін. Загалом у них налічувалося 152 особи, які в непростих умовах комуністичного однопартійного режиму першими стали на захист української мови. 22 березня 1989 р. установчі збори Миколаївської міської організації Товариства української мови ім. Тараса Шевченка об’єднали первинні міські осередки, обрали правління, до якого увійшли письменник В. Бойченко (голова), інженер В. Сліпець (заступник голови), агроном Ф. Грозов (секре-

тар). 19 травня 1990 р. на установчу конференцію Миколаївської крайової організації Всеукраїнського товариства української мови ім. Тараса Шевченка прибули 92 делегати. Окрім миколаївських осередків, тут були представлені районні організації з Очакова, Вознесенська, Первомайська, Кривого Озера, Нового Буга, Веселинового, Врадіївки, Снігурівки, Єланця. Дещо пізніше з’явилися осередки у Новій Одесі, Арбузинці, Братському. Головою обласного товариства обрали В. Бойченка.

Незважаючи на утиски з боку комуністичної влади, активісти товариства намагалися продовжити традиції аркасівської “Просвіти”. Миколаївські просвітяни збирали українську літературу для українських діаспор Росії та Придністров’я, для районів Миколаївської області; встановили зв’язок з Товариством української мови в Чикаго (США). Вони агітували за ширше використання української мови (зокрема й вивішуючи плакат Б. Певного з портретом Т. Шевченка і запитанням “Чи твої діти розмовляють українською мовою?”). Актор М. Євтушенко читав поезію Кобзаря, був режисером сценаріїв, присвячених урочистостям пам’яті Кобзаря. Долаючи перешкоди дирекції, у зрусіфікованому педагогічно-

Надія Огренич

му інституті (нині Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського) за підтримки просвітянського осередку провели концерт для студентів, присвячений 175-річчю від дня народження Т. Шевченка. Пасивність щодо впровадження української мови тоді виявили педагоги, чиновники обласного та міського управління освіти. Зрусіфіковані батьки (першими були з с. Матвіївки) перешкоджали переведенню шкіл на українську мову навчання, але зустрічі з просвітянами (відповідальними у Миколаєві були С. Вдовича, М. Лялько, А. Курган) мали позитивні наслідки — набір в українські класи був успішним. Просвітяни розробили план впровадження української державної мови, який влада прийняла до виконання. Проте згодом вона ж його активно і гальмувала. Просвітяни видавали на друкарській машинці газету-листочок “Слово” (ред. К. Рибак), поширюва-

ли першу в краї незалежну газету “Чорноморія” (ред. Н. Царинна), іншу просвітянську й демократичну українськомовну пресу (відповідальні Р. Шпак); популяризували серед населення знання з історії України (В. Бойченко, В. Сліпець); ініціювали перед міською владою питання оголошень у транспорті українською мовою (М. Євтушенко, М. Курінний, М. Любченко); разом із Союзом студентів порушували питання про

Ігор Марцінковський

зняття імені шовініста В. Бєлінського з назви вищого педагогічного закладу краю. Проте назвати його іменем М. Аркаса влада відмовилася, так само як і перейменувати проспект Октябрський на Петра Сагайдачного. Просвітяни організовували мистецькі заходи за участі А. Іванюченка, В. Антонюк, М. Євтушенка, О. Вербицького, В. Бойченка, в яких популяризовувалась українська національна ідея. Просвітяни проводили роз’яснювальну роботу серед населення напередодні референдуму 1 грудня 1991 р. із затвердження Акту проголошення незалежності України. З ініціативи товариства та за сприяння голови редакції комітету з радіомовлення В. Царюка, в ефірі прозвучали виступи, які викривали антиукраїнські партії, вчинені комуністами злочини. На шпальтах газет виступали В. Бойченко, В. Сліпець, Р. Шпак, А. Іванюченко, В. Кіпіані, Г. Єжелов, В. Авраменко, П. Панянчук та ін. Завдяки наполегливій роз’яснювальній роботі просвітян та рухівців в області за незалежність проголосувало 89,45 % громадян.

У відродженні Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, а згодом “Просвіти”, на Миколаївщині окрім зазначених активними були В. Андрієвський, В. Березовський, С. Вдовича, В. Галущенко, Ф. Грозов, П. Доценко, М. Загородній, А. Затурян, О. Іванюченко, Тамара та Володимир Кіпери, О. Малицький, М. Матвіїв, Олег та Микола Матіюки, Б. Мороз, К. Рибак, В. Спиця, В. Стренано, А. Тесленко, Р. Шпак, Л. Цимбал, Л. Олещук та інші.

Просвітяни Миколаївщини були ініціаторами та учасниками всіх заходів зі вшанування пам’яті Т. Шевченка в краї, наприклад, у встановленні йому пам’ятників у Баштанці, Новому Бузі, а в Ми-

колаєві до 175-річчя від дня народження — бронзової меморіальної дошки на вулиці його імені (знищили невідомі у жовтні 1999 р.). У Миколаєві, де мешкали видатні українські діячі культури, встановлено меморіальну дошку та пам’ятний знак М. Аркасу, меморіальну дошку П. Саксаганському. Просвітяни проводять пошукову роботу зі встановлення вцілілих у краї пам’яток історії козацтва (О. Шарафанов), Шевченкіани Миколаївщини (І. Марцінковський), піснених традицій (О. Шпачинський, А. Затурян), діяльності М. Аркаса (Т. Березовська), результати яких оприлюднюють у наукових виданнях, періодиці, конференціях, лекціях. Для дошкільнят п’єси пише драматург М. Євтушенко; зі школярами працюють педагоги Л. Цуркан, Н. Горещька, М. Матіюк, В. Купцова; зі студентами — Л. Старовойт, Т. Березовська, М. Загородній, І. Береза, В. Руссова; культурно-пізнавальні мандрівки краєм організовує Б. Савченко; щорічні колядування здійснює очолюваний Н. Архипенко вертеп. Серед районних осередків найактивнішими є новобузькі просвітяни — О. Жмурко, О. Репіхович, В. Корнафель, С. Кузьменко.

Просвітяни Миколаївщини співорганізатори щорічних конкурсів: читців Шевченкової поезії “Заповіт”, української патріотичної пісні “Червона калина”, фольклорно-інструментальної музики та народного співу ім. Миколи Аркаса, українського гумору і сатири “Сміхослов”, української патріотичної поезії ім. Валерія Бойченка. Просвітяни сприяли молоді краю в підготовці до участі у Міжнародних конкурсах серед учнівської та студентської молоді ім. Т. Шевченка та з української мови ім. П. Яцика; Всеукраїнських конкурсах “Об’єднаймося ж, брати мої!”, “Я гордий тим, що українець зроду”, “Палітра українського слова”; Всеукраїнської українознавчої гри “Соняшник”; обласних “Аркасівських читаннях”, міського — “Стежками долі Шевченка”. Члени “Просвіти” разом з іншими організаціями беруть участь у заходах з вшанування Т. Шевченка, М. Аркаса, М. Вінграновського, С. Черкасенка; пам’яті жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму і Голодомору 1932—1933 рр. Протягом 2000—2008 рр. Миколаївська “Просвіта” видавала газету “Аркасівська вулиця” (ред. М. Загородній, з 2001 р. Н. Огренич). У нелегких умовах просвітяни відстоюють традиції української культури краю, проводять роз’яснювальну роботу, беруть участь у заходах державницького спрямування.

Головами правлінь обласного об’єднання “Просвіта” протягом 1992—1998 рр. був В. Бойченко (3.05.1941—25.03.2011), 1998—2001 — М. Загородній, 2001—2010 — Н. Огренич, з 2010 — І. Марцінковський.

Підсумовуючи пройдений шлях, усі пережиті труднощі, з упевненістю можна сказати, що “Просвіта” на Миколаївщині — найстаріше активне громадське товариство, яке несло і несе мешканцям краю Шевченкове українське слово, українські народні традиції, кращі зразки української національної культури сучасності для відродження та утвердження державності України.

Валерій Бойченко

ські Будинки створювалися з “великими труднощами”, а їхні активісти були нечисленими та слабо підготовленими. “Просвіти нечем замінити” (виділено в тексті газети — Авт.). Сельбудинки, як преобладаюча форма в 1922 г. на Миколаєвщині — інтеллігентская утопия. У нас єсть просвіты (321 просвіта по подсчету т. Ломакина). Хочеш не хочеш, а мириться надо” (№ 321). Проте повністю перебудувати діяльність “Просвіт” виявилось неможливим, і більшовики пішли на закриття їхніх осередків.

9 березня 1924 р. “Просвіта” провела у Миколаєві вечір пам’яті Т. Шевченка, після чого більшовицька влада товариство ліквідувала як “осередок українського буржуазного націоналізму”. Члени “Просвіти” за сфабрикованими звинуваченнями були арештовані й зазнали репресій, багато з них було розстріляно. Жертвами комуністичних репресій стали ви-

Любов ГОЛОТА

Різдво з Катериною

Кожного нового року на Святий вечір, коли моя родина, згадавши поіменно всіх рідних — живих і мертвих, скуштує куті та умиротворено й щасливо стихне в передчутті першої колядки, я подумки видовжую до неймовірної довжини стіл, за яким сидимо, уявляючи, що разом із нами — всі наші друзі, далекі й близькі. Подумки бажаю усім здоров'я і всього, що кожен зокрема собі наміряв, і вірю, що там, у відкритих небесах, мене чують. Звісно, сподіваюся, що хтось і мене згадає у різдвяну ніч, озивається серцем і голосом.

Її голос не лише я впізнаю з першого слова. Обдарований і обдарований голос — його переконлива сердечність виповнює слова особливим змістом, лишається з тобою надовго. Окремішній голос, який пролунав на всю Україну “Молитвою до мови”, “Молитвою за убійних голодом”, “Молитвою до України”. Тоді, наприкінці вісімдесятих—початку дев'яностих тепер уже минулого ХХ століття саме Катерині Мотрич було дано виповісти біль і сподівання наших прозорлих сердець. Когось пробудив Чорнобиль, когось — оприявлена правда історії, а всіх разом — світло надій на нову Україну — тоді — майже ідеальну українську. Голос Катерини Мотрич розбудив тих, хто вже був готовий проснутись. “Молитва до мови” множилася тисячами чи й десятками тисяч дитячих голосів, звучала з радіоефірів... Знаний кінорежисер записав короткометражний фільм з Катериною Мотрич для головного державного телеканалу — тепер її могли не тільки почути, а й побачити: чорнява черкаська вродливиця — особливою архетипною красою. Але... З волі якогось телемудрагеля відома письменниця отримала дублершу. Хай і талановите наслідування авторчиним інтонаціям, але “Молитва...” звучала чужим голосом. Для Мотрич красива картинка нічого не важила і вона добилася, аби отой телекліп чи телеклон зник з екрана. Нині через — самі порахуйте, скільки років, я думаю, що ота вільна чи невільна провокація проти Катерини Мотрич і її “Молитви до мови” сьогодні має досить однозначне містичне забарвлення: тепер багато хто хоче замінити, вилучити, вирвати природні й правдиві українські голоси, залишивши віртуально поки що українську картинку.

До речі, про голос: він у Катерини Мотрич настільки самотній, що саме вона озвучила листи Катерини Білокур. І це прозвучало так природно, що багато хто сприйняв цей голос як справді білокурівський. Мабуть, Свята Катерина поєднала цих молільниць Слова: обидві народилися при світлі її улюбленого в народі дня, обом батьки дали ім'я святої, яку шанують українські християни. Мабуть, існує певна матриця імен — навіть зовні Катерина Білокур і Катерина Мотрич у чомусь подібні. Поєднає їх і своєрідне духовне сестринство — щира віра в Бога, безмежна відданість творчості.

Втім, це окрема тема — християнство як духовна історія України, дослідження української душі з духовної точки зору у творах Катерини Мотрич, зо-

крема в її романі “Ніч після сходу сонця”, який з'явився друком у часи другого тисячоліття Різдва Христового. Відтоді її проза і поезія не мисляться поза словом із глибини серця, словом духовним.

Боюсь, аби у моїх читачів не склалася думка, що Катерина Мотрич — цілеспрямована святенниця. Її віра дуже природна, закорінена в православний рід дідів і бабів, від матері й батька, славної селянської родини зі Шполянщини, із села Васильків, як сама Катерина каже: “за три горби від Шевченкового села”. Шоста дитина в сім'ї колгоспниці й коваля, гарноня й співуча, прийшла у світ у рік третьої української голодовки. Минулого року, в останній листопадовий день, виповнився її поважний, ювілейний день народження. Його письменниця зустріла з неймовірно цікавим, самотнім романом “Вавилонська вежа”. Чи не найпомітнішою серед постмайданної прози книжкою, читаючи яку переймаєш не лише всіма емоці-

сним? Урешті, ким є кожен з нас, за яким родовим кодом живе, яку сповняє місію? Чи людина, вкинута в хаос сьогодення, здатна зберегти свою особистісну окремішність, а не стати лише одним з пасажирів геніальної вавилонської електрички, яку Катерина Мотрич населила такими яскравими типажми з нашого божевільного сьогодення, що іноді вони нагадують гоголівські “Мертві душі” з їхніми безсмертними персонажами...

Хоча я й не є прихильником “датської критики”, але мене вразила забудуватість наших літературних побратимів і їхня ж таки вузькоокість: творчість Катерини Мотрич досі по-справжньому не прочитана, хоча принаймні два її романи — “Ніч після сходу сонця” і “Вавилонська вежа” могли б стати предметом надзвичайно цікавої розмови, здатної залучити найширше коло учасників і читачів. Розмови, яка могла б вплинути й на читачські пріоритети, й на громадське поцінування пошуків сучасної письменниці, яка справді перейнята українською долею своєї батьківщини і це примушує її ще й ще вчитуватися в рідну історію, не уникаючи її хитросплетінь, що часом зав'язані на людській підлості чи зраді. Прозу Катерини Мотрич цікаво читати тому (думаю, аналізувати також), що, починаючи від дебютних “Соняхів” (1977), її оповідання й повісті з книжок “Час найкоротшої тіні”, “Перед храмом любові і болю”, “Звізда Полин”, першого роману “Досвіток” (вийшли в світ із 1982 до 1990 рр.) відкривають героїв у розвитку характерів за тих соціальних обставин надзвичайно малодосліджуваних. Словом “перестройка” (перебудова) ми часто-густо підмінюємо глибинний аналіз процесів, що відбувалися в ті роки та без критичного, відвертого, неупередженого погляду насамперед на людину тих років, її душу, яку тоді активно відчували від материнського, батьківського, первеневого коріння (“Мой адрес — Советский Союз”, “партия — наш рулевой”, “единая социалистическая общность” і т.

ін.), від чого людська душа ставала безбожною, дуплистою, забивалася фальшем... Це вже не було поодиноким явищем — червинка, надщербленість, відступництво дедалі частіше сприймалися як очевидне і ймовірне. Саме в оповіданнях і повістях Катерини Мотрич, в її романі “Досвіток” з'явилися ось ці нові тоді типажі, з яких наплодилися (“Поганий плід дає погане дерево”) ще новіші, вчорашні й сьогоднішні (драма “Кайдашева сім'я”, “сучасники” із “Ночі після сходу сонця”), нові господарі життя й упосліджений люд з “Вавилонської вежі”.

Думаю, що ми ще повернемося до творів Катерини Мотрич, а сьогодні... Сьогодні я про інше. Про різдвяну, урочисту Катерину. Вона таки й справді має в собі щось гоголівське, бо народили її ніхто інші, як васильківська красуня Оксана й коваль Вакула. Й чорні брови, й карії очі, й усміхнена ямочка на щоці — її дівочий портрет і нинішня парсуна. Найулюбленіша квітка — цвіт соняха. Одяг завжди ошатний. І в модному

все тіло, аж до душі, зрештою вибралася — й більше нічого нема... Але коли чую про “муки творчості”, не розумію: які муки, коли йдеться про творчість?”

Це дуже природно для Катерини Мотрич, бо в усьому, що вона робить, що горнеться до її рук, розуму, серця, ніколи не буває вимученості, вимушеності, є природність, порода і природа.

Якось трапилося в її творчості перерва — на цілих сім років. (Думаю, що це був період перемислення і творчості, і слова, а найбільше — намагання збагнути, хто ми і що з нами робиться). Але й ці сім років слово не покинуло Катерину Мотрич — воно зазвучало. На “Промені” разом із отцем Сергієм, священником УПЦ КП, вона шість років вела передачу “Світло тихе”, згодом, на Національному радіо, літературні передачі про сучасну поезію й прозу.

Віра і Слово для неї не мають початку й кінця, бо належать царині духу. Може, тому й вибухнули у ній вірші — написала поему “Мотрині ночі”, п'єсу, новий роман... І звісно ж, не полишала

капельку, і у вишиванці Катерина природна і неповторна. Вміє малювати, вишиває, в домі сама сучасний дизайнер і неперевірена господиня. Знає найдавніші рецепти старосвітської кухні і вміє дати лад на городі й у дворі селянського обійстя. Дотепна й весела. Співчутлива, милостива до тих, хто в нужді чи в горі... Це про неї: “А у тої Катерини хата на помості”, бо наче зійшлися й помножилися в цій жінці усі щедроті, краса і гідність української дівчини, матері... бабусі.

Хочете знати більше про Катерину Мотрич? Читайте її книжки. Вони написані не злегка, не мимохіть. Маючи на руках крихітну Мар'яну і молочну Олесю, Катерина вставала до робочого столу не пізніше четвертої ранку — так народжувався роман “Досвіток”. Рання пташка — світла душа, а чи легко їй пишеться? Не знаю, але пересвідчилася, що легкого письма і легких тем Катерина Вакулівна не шукає. Тому й не дивно, що в одному з інтерв'ю на питання, як почувається після написання роману, відповіла: “Було враження, що довго видиралася на гору, поранивши себе, роздерши до крові

мовної теми — цього часу вже як воїтельниця, що бореться з мовною ересью, з тими, чийми вустами “диявол промовляє”.

“Ми вічна опара. А коли ж, Господи, Ти випечеш із неї Свої хліби?” — запитує письменниця Катерина Мотрич Творця, не переадресовуючи своє питання літературному героєві. Це її питання — на сторінках “Вавилонської вежі” вона присутня, як тепер кажуть, “он лайн”. І її Муза — також, і, як зізнається Катерина Вакулівна: “Між нами духовний зв'язок і спілкуємося ми часто через Святого Духа, через Ангела мого, молитву”.

— Дай Боже, аби так було завжди! — посилаю своє різдвяне побажання Катерині Мотрич із вірою в те, що Ви, мої різдвяні читачі й гості, приєднаєтеся до мене. Бо хіба в нас багато таких, як вона? Отаких, з неповторним голосом, навіки пов'язаних з Краєм, з Природою, з історичною родовою пам'яттю, із небесною і земною Україною, з сакральними образами нашого народу, з Богом?... Почуйте у відкритому просторі різдвяного світу чистий голос Катерини Мотрич, голос працюючої душі з найкращого в світі Краю-розмаю.

ми, на які здатен, а й думками, питаннями, які примушує ставити вслід за собою авторка: чому мізерне світ і людина в нинішньому суспільстві? Хіба здатен народ власноруч руйнувати свою тисячолітню цивілізаційну культуру? Де наша взаємоповага, чому розбрат і заздрість роз'їдають мир і лад? Чому змагання за державницьку булаву приводить до руйнування самої держави, догоджання її ненави-

джуваних. Словом “перестройка” (перебудова) ми часто-густо підмінюємо глибинний аналіз процесів, що відбувалися в ті роки та без критичного, відвертого, неупередженого погляду насамперед на людину тих років, її душу, яку тоді активно відчували від материнського, батьківського, первеневого коріння (“Мой адрес — Советский Союз”, “партия — наш рулевой”, “единая социалистическая общность” і т.

Микола ДМИТРЕНКО,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу фольклористики
Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України

Щедруй і величайся, Україно!

Обереги української традиції — колядки і щедрівки

У річному календарно-обрядовому циклі української усної народної творчості колядки та щедрівки належать до величальних пісень — ідеалізації людини в образах переважно селянської хліборобської родини, представників трьох поколінь: старшого (дід і баба), середнього (батько й мати), молодшого (діти). Важливий момент у структурі цього величання — увага до пошанування прашурів (культ предків у різдвяно-новорічній обрядовості).

Про колядки та щедрівки в українській фольклористиці написано чимало. Ще в другій половині XIX ст. професор Харківського університету Олександр Потебня присвятив їм окрему велику монографію: “Пояснення українських і споріднених із ними пісень. — Т. 2: Колядки і щедрівки” (Варшава, 1887; перший том, нагадаємо, присвячено веснянкам). Жанрovu природу, специфіку мотивів, образів колядок і щедрівок, зміст цих творів, поетику досліджували Микола Костомаров, Олександр Афанасьєв, Олександр Веселовський, Микола Сумцов, Іван Франко, Володимир Гнатюк, Микола Коробка, Філарет Колесса, Степан Килимник, Ксенофонт Сосенко, Борис Рибаків, Олексій Дей, Людмила Виноградова, Олександр Курочкін, Михайло Глушко, Віктор Давидюк, Оксана Панчук та ін. Одна з найповніших публікацій — “Колядки та щедрівки: Зимові обрядова поезія трудового року” (упорядкування, передмова і примітки Олексія Дея; нотний матеріал упорядкував Андрій Гуменюк. — К.: Наукова думка, 1965. — 804 с.). Більшість посилань на тексти подаємо за цим виданням.

Ідеальна сфера колядок і щедрівок, їхній основний зміст пов’язаний із радістю творення і звеличення людини, роду, а відтак і держави.

У колядках і щедрівках передусім ідеться про творення ідеального середовища, в якому перебуває людина: не стільки про космогонічне творення світу в глобальних масштабах, а про ту близьку для людини світотворчу обсервацію, що відповідала її уявленню про ідеальність природи, буття, що надихало й саму людину до такого світотворення. Акт світотворення констатується в обрядових піснях як реалістичний, хоч і за своїми джерелами пов’язаний із міфологічним світоглядом, первісним синкретизмом, початками магії слова з її ефективною дієвістю (слово=діло).

Це ідеальне світотворення в колядках передано в атмосфері сакральності, наближеності людини до світу природи через її обожнення. Фіксація уваги на архаїчних образах води, світового дерева, трьох голубів, магічно-чарівній сімці піску, з якого “чорна земля”, золотого каменю, з якого “ясне небо”, “світле сонінько”, “ясен місячик”, “ясна зірниця”, “дрібні зірочки”, — це не стільки пояснення першопричин походження названих елементів світобудови, скільки метафоричне уявлення про ідеальний світ загалом.

Чи не найхарактерніший зразок такого акту світотворення й метафоричної ідеалізації, що своєрідно екстраполюється на людину, подав Володимир Гнатюк у першому томі збірки “Колядки і щедрівки”, опублікованої в “Етнографічному збірнику” НТШ у Львові 1914 р. (християнізований приспів, виділений курсивом, має пізніше походження і в текст обрядової пісні невдало контамінований):

*Коли не було з нащадка світа,
Подуй же, подуй, Господи,
Із святим духом по землі,
Тоді не було неба, ні землі,
А но лем було синое море,
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радят,
Радоньку радят, як світ сновати:
“Та спустем ся на дно моря,
Та дістанем дрібного піску;
Дрібний пісочок посіме ми:
Та нам ся стане чорна земляця.
Та дістанем золотий камінь,
Золотий камінь посіме ми:
Та нам ся стане ясне небо, небо,
Ясне небо, світле сонінько,*

*Світле сонінько, ясен місячик,
Ясен місячик, ясна зірниця,
Ясна зірниця, дрібні зірочки”.*

Світ, отже, створено. Але то світ космічний, світ природи. Відповідно й з’являється символічна паралель: природа—людина. Наповненість, самодостатність природи передбачає таку ж ідеальну картину й для людини. Сивая зозуленька облітає сади, в одному з них — три терми:

*А в першому — красне сонце,
А в другому — ясен місяць,
А в третьому — дрібні зірки.
Ясен місяць — пан господар,
Красне сонце — жінка його,
Дрібні зірки — його діти.*

Або ще одна, менш відома колядка, в якій небесна космогонічно-символічна триада опускається на порядок нижче, стає триадою птахів, що відповідно символізують сімейну ідеальну триаду:

*Ой течуть, течуть бистрі річечки,
На тих річечках сплавачоньки,
На тих сплавачках по три вершечки:
В першій вершечку сив соколенько,
В другій вершечку сив зазуленько,
В третій вершечку ластов’ятонько.
Ой не тото єсть сив соколенько,
Але тото єсть господаренько.
Ой не тото єсть сив зазуленько,
Але тото єсть господишенько.
Ой не тото єсть ластов’ятонько,
Але тото єсть їх дитятонько.*

У творах із астральною символікою переважає не світотворча стихія, а магічний вплив на людину у зв’язку з функцією прогнозування: успішного господарювання, врожайності тощо. Тут своєрідною стереотипною триадою є не тільки астральні образи (сонце, місяць, зірки; інший “набір”: сонце, місяць, дрібний дощик), а й пізніші за походженням образи самих новорічно-різдвяних свят — Роже-ство, святого Василя, святе Водохреще.

У колядках і щедрівках “природа змалювана в органічній єдності з людиною і виступає по-язичницькому життєрадісною, світлою, щедрою” (Олексій Дей). Можливо, саме звідси, з органічного оптимізму природи, людина переносила як символічний ідеал у своє життя такий дух і настрої?

Олександр Потебня вважав, що основна мета колядок і щедрівок — “дім звеселити”. Учений зближував лексеми *веселість, світло, весна, веселка* (“райдуга”), *весілля* тощо і наголошував, що головною метою цих пісень є “величання, піднесення особи, якій призначена пісня, його дому і всієї обстановки до ідеального стану: до значення світового (сюди, напр., обожнення, родичання чи дружній зв’язок із божеством), до високого суспільного статусу, до блиску багатства, мудрості, благочестя, відваги, краси. На всіх ступенях розвитку потреба у щасті, шку, могутності вимагає задоволення хоч би у мрії. Тим більше здатне тимчасово задовольнити цю спрагу щось таке об’єктивне, як пісня”.

Дехто вважає, що основний зміст зимових обрядових пісень полягає в пророкуванні

ні доброго майбутнього врожаю. Віктор Давидюк підкреслює: “Практична функція колядок із найдавніших часів і дотепер у їхній вітальній силі. У ній їхнє основне значення і причина досить тривалого побутування”.

Щодо мети колядок і щедрівок, то ми схильні більше до позиції О. Потебні: “дім звеселити”, спрогнозувати щасливе майбутнє через символічну ідеалізацію самої людини через підвищення її суспільного статусу та господарського стану тощо. Здається, пророкування “хорошого майбутнього врожаю” хоч і пов’язане з людиною, але трохи відсторонене. А “вітальна сила” передусім засвідчує ідеалізацію людини та її середовища, про що писав Олександр Потебня. Зрозуміло, що первісно цей мотив “дім звеселити” був пов’язаний із “веселощами” сонця, світла, тобто мав значення сакральне, магічно-ритуальне. Згодом сакральна складова втратила силу, під тиском соціальних обставин людське життя профанізувалося й відповідно залишалася потреба такого оціночно-мистецького ідеального “звесеління”. Особливо в умовах зміни “ідеальної” родо-племінної формації на феодално-кріпосницьку з її соціальним гнітом, визиском, безпросвітництвом. Саме тому колядки та щедрівки почали відігравати одну з тих основних функцій: дім звеселити.

Суспільну роль колядок і щедрівок, їхнє значення для кожної трудящої людини описав Микола Сумцов, разом і акцентуючи на ідеальних образах-персонажах: “Колядка зачаровує уяву рисами і образами неземного щастя, наповнює бідне життя фантастичними статками, із самотності похмурої хатини веде в палаци багача, де всюди виблискують золото і срібло, підіймає слухача в осяйні надзорні простори... Сонце виявляє батьківську турботу про селянське господарство. Місяць дружельно розмовляє з людьми і відкриває їм, в якій хаті в наступному році буде весілля. Добрий хлопець в колядках — не простий парубок, а багач, що нехтує вороними кінями й червінцями і любить лише милу дівчину. Дівчина в колядках — не звичайна селянська дівчина:

*В хату прийшла — пани стрічають,
Пани стрічають, шапки знімають,
Шапки знімають, її питають:
— Чи ти царівна? Чи ти королівна?*

Селянський двір оточений білокам’яними стінами; ворота зроблені з жовтої міді. В хаті столи накріті дорогими килимами; на столах стоять келихи, повні вина. Дарунки, що їх парубок вручає дівчині, — великої вартості: золотий перстень блищить, як вогонь, намисто з буйних перлин облягає шию. Навіть кінь у колядках не простий, звичайний сільський кінь, малосильний, з запалими бокками... Золота грива вкриває його широкі груди; срібні копита розбивають камінь, що потрапляє під ноги; очі, як тернові ягоди, читають всякі написи.

Цей пісенний ідеалізм чогось та вартий! Вікова особиста і майнова залежність, що знижувалась часом до ступеня рабства, зла-

мала б у духовному плані темного, неписьменного селянина, якби його не підтримувала постійно чарівниця-пісня, що переносила думку і почуття кудись далеко-далеко, де і ясно, і тепло, й затишно...”.

Схожі міркування й оцінки колядок і щедрівок висловив Іван Франко, також підкресливши ідеальну людську доміную, функцію поезії загалом у житті людини: “Колядки радували селян, брали за душу, хвилювали до сліз. А чому? А тому, бо колядка переносила їх думку в якийсь світ близький і рідний їм, а при тім зовсім відмінний від того, серед якого минає їх убоге, клопітливе життя. Пісня виповідає простими словами їх найглибші, сердечні бажання, *показує їх не як бажання, а як дійсність*. Слухаючи колядки, такий бідолаха хоч на хвилину бачить себе заможним господарем, у якого подвір’я чисто заметене, хата гарна, світла, в хаті прибрано по-празничному, недостатку нема, а натомисть за столом сидять гості славні та величні на весь світ, і він рад, що може чесно і відповідно прийняти їх. Пісня радує його, а глухе почуття дійсних життєвих клопотів хоч на хвилину уступає на бік, впливає сльозами, — не гіркими, але такими, що облегшують душу. Оце й єсть сила і суть поезії”.

У моделі світобудови як одній із властивих для колядок і щедрівок тем переважає елемент описовий, констатуючий, що має реалістичний характер і загалом опосередковано впливає на формування традиційного ідеалу людини, тобто образу господаря, господині, дітей, хлопця/парубка, дівчинки/дівчини. Ідеться про вертикальну світобудову, про мотив світового дерева (чи дерева життя).

Як правило, в українському фольклорі в ролі світового дерева виступають явір, дуб, сосна, верба, яблуня. Цей архаїчний пласт творів зображує послідовну картину світобудови, але з погляду людини та її не стільки естетичної, як суто прагматичної оцінки, пов’язаної з успішним мисливством як запорукою добра, але добра не як морально-етичної категорії, а як матеріальної субстанції, тобто добра як багатства (в розумінні: добра нажити). Саме про це йдеться, скажімо, в колядці з Волині, яка містить, окрім іншого, й тричленну за структурою загадку та відповідну паралель — відгадку:

*На твоєму дворі дуб гіллянистий,
А в тому дубі то й три користі:
Ідна користь — у корень дуба,
Друга користь — посеред дуба,
Третя користь — у версі дуба.
У корень дуба — сиві бобри,
Посеред дуба — ярі пчолі,
У версі дуба — ясні соколи.*

Далі в тексті колядки сказано, для чого саме потрібні ці бобри, пчолі, соколи, стверджується прогностичне начало, пов’язане з ідеалом господаря мати необхідне: шубу, мед, славу (“Соколи поб’є — славен пан буде”). Ця здобич необхідна людині, щоб обгородитися, найняти війська, але це військо дивне: турка звоюють і насіють “два лани жита, третій пшениці” і т. ін.

В іншій колядці також конкретизується людська прагматика з прогностичною функцією:

*Над морем глибоком стояв явір високий.
Приспів:
Грай, море, радуйся, земле,
Вік до віку!
А на тім яворі сиз орел сидить,
Сиз орел сидить да в воду глядить,
У воду глядить, з рибою говорить:
— Ой бути нам, рибо, у одного пана,
У одного пана, пана Івана.
Тобою, рибо, гості вітати,
А моїм пером — листи писати!*

Прикметно, що в деяких випадках це світове дерево не стосується вертикальної світобудови, а лише родинних ознак. При цьому з’являється підґрунт для символічної ідеалізації людини (мотив “Сім’ю вславляють” — Борис Грінченко; “Родина, як пишне дерево” — Олексій Дей).

Далі буде.

Рівненський дідух із роду велетнів. Хоча, за словами його творця, майстра соломоплетива Миколи Огородника, він красен не висотою, а життєдайною силою. Фото Євгена Цимбалюка

Квіти Снігової Королеви

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

Снігова Королева Г. К. Андерсена завітала на Співоче поле. Протягом січня тут триватиме виставка квітів, закутих у крижані тенета. Це не просто мертві льодяні брили, а кришталеві “скульптури”, в яких пульсує життя. Такий сюрприз підготували дизайнери “Київзеленбуду”. Організатори розповіли, що подібних “крижаних експериментів” не знайти у жодній країні світу.

Створення таких оригінальних зимових “оранжерей” — процес цікавий і складний. Композиції з орхідей, гвоздик, троянд та інших рослин заливають дистильованою водою (тому лід абсолютно прозорий) у спеціально обладнаній камері. Тому букети тривалий час дихають свіжістю і зберігають свою красу. А потім брилам льоду надають вишуканих форм. І маємо справжній витвір мистецтва вагою 250 кг. Над кожною з десяти скульптур флористи та скульптори працювали тиждень.

На відкритті відвідувачі не приховували свого здивування

та захоплення, кожен хотів сфотографуватися, доторкнутися до “закутих” квітів Снігової Королеви. Виставка радуватиме киян, навіть якщо не буде морозів. За допомогою сучасних технологій нарощування льоду дари літа довго житимуть у композиціях, що грають світлотінями на сонці. А поруч із казковою експозицією походжають Дід Мороз, Снігуронька, тут і святкові атракціони для дітей, тож новорічний настрій забезпечено!

Спільний проект “Українське Різдво у Лаврі” створили для киян і гостей столиці Український фонд культури, Товариство “Сила Духу”, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Це виставка авторських різдвяних лялькових композицій, створених заслуженими діячами мистецтв України Романом і Даною Лунь. Подружжя вже понад 12 років висвітлює українську культуру, національні традиції через свою творчу та духовну діяльність.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець, член правління Українського фонду культури
Фото автора

Цього разу у церкві Святого Миколая через лялькову виставку, сповнену артефактів, колядує Полісся, Донеччина, Гуцульщина, Волинь, Слобожанщина, Полтавщина... Представлені понад сто самобутніх ляльок-колядників у національному та вертепному одязі. Герої водять “козу”, грають на скрипках, носять вертепи, зірки, оздоблені різнокольоровими стрічками, дзвіночки. Вражає правдивість жанрових сценочок із Біблії зі створеними імпровізованими хлівами з народженим немовлям. Композиції — “Святкова вечір”, “Благословляє святий Миколай”, “Полтавщина колядує”, “Гуцульський щедрий вечір”, “Донбас колядує”, “Святкує Слобожанщина”, “Співає Волинь” — не випадкові. Як розповіла їхня авторка Дана Лунь, вона побувала у багатьох віддалених поселеннях України. Там спілкувалася з корінни-

Колядуємо, радіємо разом

ми мешканцями, які розповідали про звичаї своїх регіонів. Майстри вивчали особливості одягу дорослих і дітей, потім відтворили ці національні особливості у своїх лялькових образах. Тому кожен персонаж сповнений духовних традицій, певних звичаїв та

обрядів. Враховані різноманітні символи — вінки, зачіски, орнаменти на кожухах, хустках, стрічках. Поступово збиралася колекція вишиванок, стрічок, рушників, інколи це були невеличкі клаптики старовинного одягу, дерев'яні побутові речі. Саме з них майстриня і створила прикраси своїх постановок.

Вражає вишуканість унікальних різдвяних композицій. Так подружжя передає знання іншим людям як благословення на життя у мирі та згоді. Ось і єднаються покоління за святковим столом із колядками, піснями, щедрівками.

Родзинка експозиції — святкові костюми, які автори створювали для різдвяних вистав Товариства “Сила Духу” у США, Канаді й Україні. Милує око вишукане вбрання з характерними ознаками персоналії “Княгині Ольги”, “Різдвяної Зірки”, “Янголів”, “Веснянки”.

Зустріти колядників означає удачу на весь новий рік, тож поспішайте на виставку і прийміть радість у своє серце — Христос народився, славімо Його!

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Євген БУКЕТ

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у січні — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

